

Briuselis, 2021 04 14
COM(2021) 170 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija

{SWD(2021) 74 final}

Įvadas

Dėl neskaidraus veiklos pobūdžio visuomenei nematomas organizuotas nusikalstamumas kelia didelę grėsmę Europos piliečiams, verslui ir valstybės institucijoms bei visai ekonomikai. Kaip pabrėžiama naujausiame **Europos Sąjungos sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinime** (2021 m. ES SOCTA)¹, organizuotų nusikalstamų grupių esama visose valstybėse narėse. Organizuotam nusikalstamumui būdinga tinklinė aplinka, kurioje vyksta nestruktūrizuotas, sistemingas ir tikslo pasipelninti skatinamas nusikaltėlių tarpusavio bendradarbiavimas. Pasinaudodamos didelėmis neteisėtai įgytomis pajamomis, organizuotos nusikalstamos grupės siekia prasiskverbti į teisėtą ekonomiką ir viešojo sektoriaus institucijas. Siekdamos šio tikslo jos, be kita ko, vykdo korupcinę veiklą, silpnina teisinę valstybę ir pagrindines teises, pažeidžia žmonių teisę į saugumą ir pakerta jų pasitikėjimą valdžios institucijomis. 2019 m. nusikalstamu būdu įgytos pajamos devyniose pagrindinėse kriminalinėse rinkose Europos Sąjungoje siekė 139 mlrd. EUR², o tai sudaro 1 proc. Sąjungos bendrojo vidaus produkto. Kaip pabrėžiama Saugumo sąjungos strategijoje³, būtina tęsti ir stiprinti veiksmus, kurių imamasi ES lygmeniu siekiant padėti valstybėms narėms kovoti su organizuotu nusikalstamumu.

Organizuotų nusikalstamų grupių veiklos modelio sudėtingumas visų pirma buvo atskleistas 2020 m. bendrame tyrime, atliktame siekiant išardyti plačiai nusikaltėlių tinklų naudojamą šifruotą telefono ryšio tinklą „**EncroChat**“; tyrimui vadovavo Prancūzijos ir Nyderlandų valdžios institucijos, o joms padėjo Europolas ir Eurojustas. Nagrinėjant „EncroChat“ bylą iki šiol suimta 1 800 asmenų ir atlikta daugiau kaip 1 500 naujų nusikalstamų veikų tyrimų. Be to, ši byla parodė, koku mastu organizuotos nusikalstamos grupės veikia tarpvalstybiniu lygmeniu ir internete tinklinėje aplinkoje visose nusikalstamosiose rinkose, taikydamos vis sudėtingesnius veikimo būdus ir naujas technologijas. 2021 m. kovo mėn. įvykdžius dar vieną bendrą operaciją po to, kai buvo įsilaužta į šifruotą tinklą „Sky ECC“, į kurį migravo daug buvusių tinklo „EncroChat“ vartotojų, buvo išvengta daugiau kaip 70 smurtinių incidentų, konfiskuota daugiau kaip 28 tonos narkotinių medžiagų ir suimta daugiau kaip 80 įtariamųjų, susijusių su organizuotu nusikalstamumu ir prekyba narkotikais Belgijoje ir Nyderlanduose. Buvo pradėta daugiau kaip 400 naujų nusikalstamų veikų tyrimų, nukreiptų prieš didelį pavojų keliančias organizuotas nusikalstamas grupes.

¹ Europolas, 2021 m. Europos Sąjungos sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimas (ES SOCTA), 2021 m. balandžio 12 d., <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>. ES SOCTA yra kas ketverius metus Europolo rengiama išsami organizuoto nusikalstamumo grėsmių analizė, kurioje, remiantis valstybių narių indėliu, nustatomos prioritetinės nusikalstamumo rūšys.

² Narkotikai, prekyba žmonėmis, neteisėtas migrantų gabenimas, sukčiavimas (dingusio prekiautojo sukčiavimas Bendrijoje, intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai, sukčiavimas maisto produktų srityje), nusikaltimai aplinkai (su atliekomis ir su laukiniais gyvūnais bei augalais susijusi neteisėta veikla), neteisėti šaunamieji ginklai, neteisėtas tabakas, su kibernetiniais nusikaltimais susijusi veikla, organizuoti turtiniai nusikaltimai. Iš: Study on Mapping the risk of serious and organised crime infiltrating legitimate businesses, March 2021, DR0221244ENN, <https://data.europa.eu/doi/10.2837/64101>.

³ Komisijos komunikatas dėl ES saugumo sąjungos strategijos, COM(2020) 605 *final*, 2020 7 24.

ES daugėja smurto, kurį vykdo su organizuotu nusikalstamumu susiję nusikaltėliai, taip pat išaugo smurtinių incidentų grėsmė dėl dažnesnio šaunamųjų ginklų ir sprogmenų naudojimo viešojoje erdvėje⁴. Per COVID-19 pandemiją pasitvirtino tai, kad organizuotos nusikalstamos grupės geba lanksčiai prisitaikyti prie pokyčių aplinkoje, kurioje jos veikia, ir jais pasinaudoti. Nusikalstamos grupės pasinaudojo pandemija, kad išplėstų nusikalstamą veiklą⁵ ir vykdytų sukčiavimą, be kita ko, susijusį su medicinos reikmenimis. Ilgalaikė didelė vakcinų nuo COVID-19 paklausa yra patraukli veiklos sritis nusikaltėliams, siekiantiems gaminti ir tiekti padirbtas vakcinas ar įgyvendinti sukčiavimo schemas, nukreiptas prieš asmenis ar valdžios institucijas. ES valstybių narių vyriausybės jau yra aptikusios bandymų sukčiauti ir melagingų pasiūlymų, kuriuos skelbė sukčiai, bandę parduoti daugiau kaip 1,1 mlrd. vakcinų dozių, kurių bendra vertė viršija 15,4 mlrd. EUR⁶. Dėl pandemijos nulemtos ekonomikos krizės padidėjo organizuotos nusikalstamos veiklos ir šios veiklos tolesnio skverbimosi į visuomenę ir ekonomiką rizika.

Reaguojant į realiam gyvenime ir internete veikiančių organizuotų nusikalstamų grupių keliamą tarpvalstybinę grėsmę ir kintantį jų veikimo būdą, reikia imtis suderintų, tikslingesnių ir pritaiktų atsakomųjų priemonių. Nors kovojant su organizuotu nusikalstamumu priešakinėse linijose yra vietos lygmeniu veiklą vykdančios nacionalinės valdžios institucijos, veiksmai Sąjungos lygmeniu ir pasaulinio lygio partnerystės iniciatyvos yra labai svarbūs užtikrinant veiksmingą bendradarbiavimą ir nacionalinių valdžios institucijų keitimąsi informacija ir žiniomis; juos vykdančioms remiamasi bendra baudžiamosios teisės sistema ir veiksmingomis finansinėmis priemonėmis. Be to, organizuotam nusikalstamumui būdinga vidaus ir išorės saugumo sąsaja. Siekiant priimti šį tarptautinį iššūkį, reikia megzti tarptautinius partnerystės ryšius kovos su organizuotu nusikalstamumu srityje, be kita ko, imtis tolesnių veiksmų, kad būtų sudaromi partnerystės susitarimai ir plėtojamas bendradarbiavimas su kaimyninėmis ir kitomis šalimis.

Ir Europos Parlamentas,⁷ ir Taryba⁸ atkreipė dėmesį į tai, kad organizuotas nusikalstamumas daro didžiulę žalą, ir pabrėžė aktyvių ES kovos su visų formų organizuota nusikalstama veikla veiksmų svarbą.

Ši strategija paremta praeities laimėjimais, joje nustatytos veiklos, kuria siekiama geriau apsaugoti piliečius ir ekonomiką nuo organizuotų nusikalstamų grupių, kryptys ir pristatyti

⁴ Europol, 2021 m. ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimo ataskaita (ES SOCTA), 2021 m. balandžio 12 d., <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>.

⁵ Per 2020 m. kovo–gruodžio mėn. vykdytą ir Europolo ir Kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) remtą tarptautinę operaciją 19 valstybių narių ir aštuonių trečiųjų šalių teisėsaugos institucijos konfiskavo beveik 33 mln. suklastotų medicinos priemonių, įskaitant veido kaukes, testus ir diagnostikos rinkinius, 8 tonas žaliavų ir 70 000 litrų dezinfekavimo skysčio.

⁶ Valstybių narių institucijų OLAF pateikta informacija. Teisėsaugos institucijos drauge su Europolu ir OLAF bendradarbiaudamos siekia sutrukdyti šiems bandymams sukčiauti.

⁷ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0378_EN.pdf. 2016 m. spalio mėn. Europos Parlamentas taip pat priėmė pranešimą, sutelktą į kovos su korupcija klausimus, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0284_EN.pdf.

⁸ Tarybos išvados dėl vidaus saugumo ir Europos policijos partnerystės, 13083/1/20 REV 1, 2020 m. lapkričio 24 d.

konkretūs vidutinės trukmės ir ilgojo laikotarpio veiksmai, kurie bus parengti visapusiškai gerbiant pagrindines teises. Tai yra pirmoji speciali kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija nuo tada, kai įsigaliojo Lisabonos sutartis⁹.

1. Teisėsaugos ir teismo bendradarbiavimo skatinimas

Šiandien organizuotas nusikalstamumas yra tarptautinis. 65 proc. ES valstybėse narėse veikiančių nusikalstamų grupių nariai yra įvairių šalių piliečiai¹⁰. Narkotikų, šaunamųjų ginklų ar padirbtų gaminių gabenimo maršrutai pasaulinėje tiekimo grandinėje yra išraižę visus žemynus. Mobilios organizuotos nusikalstamos grupės, dalyvaujančios vykdamos organizuotus turtinius nusikaltimus, nusikaltimų vykdymo tikslais sparčiai juda kirsdamos įvairių jurisdikcijų ribas. Veikdamos skirtingoms jurisdikcijoms priklausančiose teritorijose, nusikalstamos grupės išvengia aptikimo ir naudojasi nacionalinių įstatymų skirtumais.

1.1. Sklandus keitimasis informacija ir galimybė laiku su ja susipažinti

Laisvės, saugumo ir teisingumo srityje, kurioje nėra jokios vidaus sienų kontrolės, aukštą saugumo lygį gali padėti užtikrinti tvirtas valstybių narių policijos ir teismų bendradarbiavimas. Kovoiant su visų formų organizuotu nusikalstamumu labai svarbu turėti galimybę tinkamu laiku gauti informaciją, visapusiškai gerbiant pagrindines teises ir visų pirma teisę į duomenų apsaugą. Europos Sąjunga yra aprūpinusi teisėsaugos institucijas įvairiomis priemonėmis keitimuisi informacija palengvinti, kurios, kaip paaiškėjo, yra ypač svarbios atskleidžiant nusikalstamą veiklą ir nusikaltėlių tinklus.

Šengeno informacinė sistema (SIS) pirminės grandies pareigūnams suteikia galimybę greitai susekti su organizuotu nusikalstamumu susijusius asmenis ir objektus, taip pat nustatyti jų buvimo vietą ir imtis atitinkamų veiksmų. Šioje bendrai naudojamoje duomenų bazėje saugoma informacija gali padėti pareigūnams suimti asmenį, konfiskuoti objektą arba nustatyti su tyrimu susijusių asmenų judėjimo maršrutus. Vien 2020 m. informacijos Šengeno informacinėje sistemoje ieškota beveik keturis milijardus kartų ir rasta daugiau kaip 200 000 atitikčių. 2018 m. peržiūrėjus SIS sistemą¹¹ buvo gerokai sustiprintos sistemos funkcijos ir

⁹ Kova su organizuotu nusikalstamumu yra ES prioritetas nuo XX a. paskutiniojo dešimtmečio vidurio, kaip matyti iš Tamperės programos, kuria nustatyti pirmieji strateginiai daugiamečiai ES tikslai teisingumo ir vidaus reikalų srityje, taip pat iš vėlesnių daugiamečių programų teisingumo ir vidaus reikalų srityje, pvz., 2004 m. Hagos programos, 2009 m. Stokholmo programos, 2015 m. ES saugumo strategijos ir neseniai priimtose 2020 m. ES saugumo sąjungos strategijos. Paskutinė specialioji kovos su organizuotu nusikalstamumu strategija priimta 2005 m., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0232&from=EN>.

¹⁰ Europol, 2021 m. ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimo ataskaita (ES SOCTA), 2021 m. balandžio 12 d., <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>.

¹¹ 2018 m. lapkričio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1860 dėl Šengeno informacinės sistemos naudojimo neteisėtai esančių trečiųjų šalių piliečių gražinimui, OL L 312, 2018 12 7, 2018 m. lapkričio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1861 dėl Šengeno informacinės sistemos (SIS) sukūrimo, eksploatavimo ir naudojimo patikrinimams kertant sieną, kuriuo iš dalies keičiama Konvencija dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo ir iš dalies keičiamas bei panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1987/2006, OL L 312, 2018 12 7, ir 2018 m. lapkričio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1862 dėl Šengeno informacinės sistemos (SIS) sukūrimo, eksploatavimo ir naudojimo policijos bendradarbiavimui ir

nustatyta keletas naujų priemonių, kurios nacionalinėms valdžios institucijoms suteikia galimybę įvesti perspėjimus apie asmenis, kuriems gresia pagrobimo arba prekybos žmonėmis pavojus, arba prašyti atlikti tikslinį įtariamojo patikrinimą. Reformavus sistemą Europolui taip pat suteikta prieiga prie SIS perspėjimų ir galimybė keistis papildoma informacija, o nustačius galimybę naudoti veido atvaizdus tapatybei nustatyti ir įtraukus DNR profilius, kad būtų palengvintas dingusių asmenų nustatymas, biometriniai duomenys naudojami veiksmingiau. Šių naujovių įgyvendinimas vyksta visu greičiu, nes jau parengti įgyvendinimo aktai ir techninė dokumentacija, gerokai pasistūmėta į priekį vykdant SIS techninio plėtojimo darbą ir imtasi pirmųjų žingsnių rengiant SIS naudojimo vadovą bei SIS naudotojų mokymą, kad naujoji sistema pradėtų visapusiškai veikti iki 2021 m. pabaigos.

SIS teikiamos galimybės kovoje su organizuotu nusikalstamumu bus toliau didinamos taikant naują ES informacinių sistemų teisingumo ir vidaus reikalų srityje **sąveikumo** sistemą¹². Būtina dėti visas pastangas, kad iki 2023 m. būtų pasiektas visapusiškas sąveikumas. Sąveikumas palengvins teisėsaugos institucijų prieigą prie atitinkamos informacijos, saugomos ES centralizuotose informacinėse sistemose, ir suteiks galimybę nustatyti daugybines tapatybes, o tai būtina kovojant su tapatybės klastojimu, kurio nusikaltėliai dažnai griebiasi norėdami įvykdyti nusikaltimą arba išvengti teisingumo. Šiuo metu sąveikumo sistemoje kuriama **daugybinių tapatybių detektoriaus** funkcija, kuri padės veiksmingai kovoti su nesąžiningu tapatybių naudojimu, nes duomenys bus tikrinami visose šiose sistemose.

Atskirai vienoje valstybėje narėje dirbantys tyrėjai dažnai nėra pajėgūs nustatyti, kokia organizuota nusikalstama grupė slypi už konkretaus nusikaltimo. 2008 m. **Priumo** sistema¹³ teisėsaugos institucijoms suteikia galimybę vykdant nusikalstamų veikų tyrimus ieškoti DNR duomenų ir pirštų atspaudų kitų valstybių narių duomenų bazėse naudojant paieškos sistemą „yra atitiktis“ / „nėra atitikties“ per dvišales jungtis, taip pat ieškoti transporto priemonių registracijos duomenų. Priumo sistema išteis padeda atskleisti daugelį nusikaltimų Europoje, tačiau ji yra decentralizuota, todėl daug dvišalių jungčių tarp valstybių narių nacionalinių duomenų bazių nėra nustatyta dėl užduoties techninio sudėtingumo ir reikalingų didelių finansinių ir žmogiškųjų išteklių. Be to, valdžios institucijų keitimasis užklausa atitikusiais asmens duomenimis gali užtrukti keletą savaičių ar net mėnesių. Siekdama padidinti

teisminiam bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose, kuriuo iš dalies keičiamas ir panaikinamas Tarybos sprendimas 2007/533/TVR ir panaikinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1986/2006 ir Komisijos sprendimas 2010/261/ES, OL L 312, 2018 12 7.

¹² Sąveikumo sistema apima SIS, Vizų informacinę sistemą (VIS), sistemą EURODAC, atvykimo ir išvykimo sistemą (AIS), Europos kelionių informacijos ir leidimų sistemą (ETIAS) ir sistemą ECRIS-TCN. 2019 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/817 dėl ES informacinių sistemų sienų ir vizų srityje sąveikumo sistemos sukūrimo, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 767/2008, (ES) 2016/399, (ES) 2017/2226, (ES) 2018/1240, (ES) 2018/1726 ir (ES) 2018/1861 bei Tarybos sprendimai 2004/512/EB ir 2008/633/TVR, OL L 135, 2019 5 22, ir 2019 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/818 dėl ES informacinių sistemų policijos ir teisminio bendradarbiavimo, prieglobsčio ir migracijos srityje sąveikumo sistemos sukūrimo, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) 2018/1726, (ES) 2018/1862 ir (ES) 2019/816, OL L 135, 2019 5 22.

¹³ Tarybos sprendimas 2008/615/TVR dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo, visų pirma kovos su terorizmu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu srityje, ir Tarybos sprendimas 2008/616/TVR dėl Sprendimo 2008/615/TVR įgyvendinimo, OL L 210, 2008 8 6.

nusikaltimų tyrimų veiksmingumą ir sustiprinti automatinio keitimosi informacija apie nusikaltėlius funkciją, Komisija pasiūlys modernizuoti **Priumo sistemą, naudojamą teisėsaugos institucijų veiklos tikslais**, laikantis pagrindinių teisių ir reikalingumo bei proporcingumo reikalavimų, taip pat suderinti duomenų apsaugos nuostatas su Teisėsaugos direktyva¹⁴. Komisija ieško alternatyvių galimybių užtikrinti, kad atitinkamos visų valstybių narių duomenų bazės būtų sujungtos, ir **paspirtinti keitimąsi** užklausa atitikusia **informacija**. Komisija šiuo metu taip pat vertina poreikį Priumo sistemoje keistis **papildomų kategorijų duomenimis**, kurie yra svarbūs atliekant nusikaltimų tyrimus (pavyzdžiui, veido atvaizdais, vairuotojų pažymėjimų duomenimis, informacija apie teistumą ir balistikos duomenimis), taip pat poreikį į tą sistemą kaip naują partnerį įtraukti Europolą.

Atsižvelgiant į tarpvalstybinį ir tarptautinį organizuoto nusikalstamumo aspektą, esminis vaidmuo nustatant didelės rizikos keleivių, apie kuriuos kitu atveju teisėsaugos institucijos nieko nesužino, tapatybę ir išsiaiškinant nusikalstamų grupių narių tarpusavio ryšius tenka **kelionės informacijai**. Tvarkant **keleivių duomenų įrašus (PNR)** atitinkamoms valdžios institucijoms padedama nustatyti asmenų, dalyvaujančių organizuotų grupių vykdomoje nusikalstamoje veikloje, tapatybę. Siekdama užtikrinti, kad būtų naudojamos visomis šios priemonės teikiamomis galimybėmis, Komisija toliau vykdys visapusiško ir veiksmingo Keleivio duomenų įrašo direktyvos¹⁵ įgyvendinimo stebėseną ir remis valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą bei keitimąsi PNR duomenimis, visų pirma keisis geriausia patirtimi, vykdys mokymo veiklą ir stiprins būtinus pajėgumus¹⁶. Taip pat labai naudinga **išankstinė informacija apie keleivius (API)**, t. y. per keleivių registraciją oro vežėjų renkami biografiniai keleivių duomenys¹⁷, nes ji, be kita ko, papildo keleivių duomenų įrašų duomenis. Peržiūrėjus dabartinę teisinę sistemą¹⁸ būtų galima įdiegti įvairių patobulinimų, visų pirma susijusių su duomenų tikslumu ir išsamumu. Dar svarbiau tai, kad Komisija išanalizuos galimybę naudoti API duomenis teikiant nuolatinės Europolo duomenų paieškos užklausas kovos su organizuotu nusikalstamumu tikslais ir galimybę išplėsti jų naudojimą įtraukiant judėjimą Šengeno erdvėje, keliones vandens transportu ir tolimojo susisiekimo autobusais. Šiuo tikslu Komisija 2022 m. pirmąjį pusmetį pateiks pasiūlymą dėl Išankstinės

¹⁴ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuriuo panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, OL L 119, 2016 5 4.

¹⁵ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/681 dėl keleivio duomenų įrašo (PNR) duomenų naudojimo teroristinių nusikaltimų ir sunkių nusikaltimų prevencijos, nustatymo, tyrimo ir patraukimo už juos baudžiamojon atsakomybėn tikslais, OL L 119, 2016 5 4.

¹⁶ Pvz., pajėgumus, nurodytus Komisijos tarnybų darbiname dokumente, pateiktame kartu su Komisijos pranešimu dėl PNR direktyvos peržiūros (SWD(2020) 128 *final*, 2020 7 24, p. 7–8).

¹⁷ Šių duomenų svarbą patvirtina pakartotinai Jungtinių Tautų raginimai didesniu mastu naudoti išankstinę informaciją apie keleivius (žr. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas UNSCR 2178(2014), 2309(2016), 2482(2019) ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos dalyvaujančiųjų valstybių įsipareigojimas sukurti išankstinės informacijos apie keleivius sistemas. Be to, nuo 2018 m. vasario mėn. nacionalinių išankstinės informacijos apie keleivius sistemų kūrimas yra Tarptautinės civilinės organizacijos standartas, privalomas visoms Čikagos konvencijos susitariančiosioms valstybėms.

¹⁸ Tarybos direktyva 2004/82/EB dėl vežėjų įpareigojimo perduoti keleivių duomenis, OL L 261, 2004 8 6 (vadinamoji Išankstinės informacijos apie keleivius direktyva, arba API direktyva).

informacijos apie keleivį direktyvos peržiūros remiantis poveikio vertinimu, kurį atliekant šios galimybės ir jų poveikis bus nagrinėjami nuodugniau.

1.2. Pažangios bendradarbiavimo sistemos

Pagrindinės teisėsaugos bendradarbiavimo visoje ES dalys grindžiamos 1990 m. Konvencija dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo. Šį pagrindą papildė kitos ES priemonės, pvz., Tarybos pamatinis sprendimas 2006/960/TVR dėl keitimosi informacija ir žvalgybos informacija tarp Europos Sąjungos valstybių narių teisėsaugos institucijų supaprastinimo arba 2008 m. birželio 23 d. Tarybos sprendimo 2008/615/TVR dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo, visų pirma kovos su terorizmu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu srityje (Priemo sprendimas), 4 ir 5 skyriai.

Valstybės narės papildė šią sistemą kompleksiniu dvišalių ir daugiašalių susitarimų rinkiniu. Todėl valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo lygis yra nevienodas ir atsiranda veiklos kliūčių, užkertančių kelią veiksmingam tarpvalstybiniam bendradarbiavimui.

Komisija parengs pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl **ES policijos bendradarbiavimo kodekso**. Jis bus grindžiamas šiuo metu atliekamo išorės tyrimo rezultatais ir bus paremtas išsamaus konsultavimosi procesu, atsižvelgiant į valstybių narių kompetenciją. Pasiūlymu siekiama supaprastinti įvairias teisėsaugos bendradarbiavimo priemones (įskaitant atitinkamus ES teisės aktus, Tarybos gaires ir valstybių narių dvišalių ir daugiašalių susitarimų įgyvendinimo gerosios patirties pavyzdžius) ir iš jų sudaryti nuoseklų ir šiuolaikišką teisės aktų rinkinį, kuris taip pat apimtų tyrimo priemones.

Be to, siekdama pašalinti galimas konkrečiai prieš organizuotas nusikalstamas struktūras nukreipto tarpvalstybinio bendradarbiavimo kliūtis, Komisija inicijavo išorės tyrimą, kuriuo siekiama nustatyti, ar 2008 m. **Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu**¹⁹ vis dar yra tinkamas.

Europol atlieka svarbų vaidmenį kaip **ES informacijos apie nusikaltimus centras**, remiantis policijos bendradarbiavimą bei keitimąsi informacija ir kas ketverius metus rengiantis **Europos Sąjungos sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimo** (ES SOCTA) ataskaitą²⁰. Kad būtų patenkinti neatidėliotini veiklos poreikiai, pvz., bendradarbiavimas su privačiomis šalimis ar didelių duomenų rinkinių tvarkymas, 2020 m. gruodžio mėn. Komisija pasiūlė sustiprinti Europolo įgaliojimus²¹. Pasiūlyme numatytos

¹⁹ 2008 m. spalio 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/841/TVR dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu, OL L 300, 2008 11 11.

²⁰ Europol atlieka ES SOCTA kas ketverius metus, remdamasis valstybių narių ir kitų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų pateikta išsamia informacija. Jame nustatomos pagrindinės nusikalstamumo grėsmės ES ir pasiūlomi kitų ketverių metų ES kovos su nusikalstamumu prioritetai. ES SOCTA yra pirmasis kiekvieno Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykės platformos (EMPACT) veiklos ciklo etapas, kuriuo remdamasi Taryba patvirtina ES kovos su nusikalstamumu srities prioritetus, į kuriuos bus sutelktas dėmesys per kitus ketverius metus.

²¹ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Europolo bendradarbiavimo su privačiais subjektais, Europolo atliekamo asmens duomenų tvarkymo padedant atlikti nusikalstamų veikų tyrimus ir Europolo vaidmens mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje iš dalies keičiamas Reglamentas (ES)

naujos kompetencijos sritys ir priemonės Europolui suteiks galimybę veiksmingiau prisidėti prie kovos su organizuotu nusikalstamumu. Ir Europos Parlamentas, ir Taryba šiuo metu vykdo darbą, susijusį su jų įgaliojimais per būsimas tarpinstitucines derybas, kurias numatoma pradėti vėliau šiais metais. Komisija palengvins derybas ir sieks, kad teisėkūros institucijos greitai pasiektų susitarimą iki 2021 m. pabaigos.

Viena iš pagrindinių priemonių, padedančių įgyvendinti šią strategiją ir sustiprinti pastangas kovoti su organizuotomis nusikalstamomis struktūromis vykdant koordinuotas operacijas, yra **Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykė platforma (EMPACT)**. Nuo 2010 m. EMPACT valstybėms narėms suteikia galimybę nustatyti su prioritetinėmis nusikalstamumo rūšimis ES susijusias grėsmes, dėl kurių reikia imtis kolektyvinių veiksmų²², taip pat su šiomis nusikalstamumo grėsmėmis kovoti plėtojant teisėsaugos institucijų, muitinių, mokesčių institucijų, teisėjų, Europos institucijų ir agentūrų (o atitinkamais atvejais ir trečiųjų šalių, tarptautinių organizacijų ir privačiojo sektoriaus) struktūrizuotą bendradarbiavimą ES lygmeniu²³.

Per EMPACT valstybės narės kartu su savo partneriais kasmet įgyvendina daugiau kaip **200 bendrų operatyvinių veiksmų**, kuriais siekiama kovoti su organizuotu nusikalstamumu, pavyzdžiui, parengti apibendrintą kriminalinės žvalgybos informaciją apie ES prioritetines nusikalstamumo rūšis, stiprinti teisėsaugos institucijų pajėgumus kovoje su konkrečiais nusikaltimais, stiprinti bendradarbiavimą su tarptautiniais partneriais, vykdyti prevencinę veiklą, konkrečių nusikalstamumo reiškinių ar konkrečių nusikalstamų grupių bendrus tyrimus ir aiškintis, kokiais būdais šios nusikalstamos grupės plauna pinigus, vykdo nusikaltimus internete ar gauna suklastotus dokumentus. Nors EMPACT jau padėjo pasiekti svarbių operatyvinės veiklos rezultatų (pavyzdžiui, vertinant konfiskuotų narkotikų kiekį ar suimtų nusikaltėlių skaičių), šiuo metu ji naudojama ne visu pajėgumu. Jos sudėtingumas, nepakankamas pirmosios grandies pareigūnų informuotumas ir nepakankamas finansavimas lemia tai, kad ne visada užtikrinama valstybių narių ir jų partnerių įsipareigojimas bei aktyvus dalyvavimas ir kad sunku rengti sudėtingesnes operacijas, kurias vykdant būtų gerokai labiau susilpnintos organizuotos nusikalstamos grupės.

Komisija drauge su visais atitinkamais EMPACT suinteresuotaisiais subjektais sieks parengti priemones, išsamiai aprašytas prie šios strategijos pridėtame Komisijos tarnybų dariniame dokumente, kad EMPACT galėtų būti naudojama visu pajėgumu ir taptų tikra pavyzdine ES

2016/794, COM(2020) 796 *final*, ir 2020 m. gruodžio 9 d. pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Europolo įvedamų perspektyvų iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1862 dėl Šengeno informacinės sistemos (SIS) sukūrimo, eksploatavimo ir naudojimo policijos bendradarbiavimui ir teisminiam bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose, COM(2020) 791 *final*.

²² 2018–2021 m. laikotarpiu grėsmės yra tokios: kibernetiniai nusikaltimai, prekyba narkotikais, padėjimas neteisėtai atvykti ir apsigyventi, organizuoti turtiniai nusikaltimai, prekyba žmonėmis (visų formų išnaudojimo, įskaitant seksualinį išnaudojimą ir išnaudojimą darbe, tikslais, taip pat visų formų prekyba vaikais), sukčiavimas akcijų srityje ir dingusio prekiautojo sukčiavimas Bendrijoje, neteisėta prekyba šaunamaisiais ginklais, nusikaltimai aplinkai, nusikaltėlių lėšos ir pinigų plovimas bei dokumentų klastojimas.

²³ Sąvoka „ES kovos su organizuotu ir sunkių formų tarptautiniu nusikalstamumu ES politikos ciklas“ anksčiau buvo apibrėžiama bendradarbiavimo nustatant bendrus prioritetus sistema, o sąvoka EMPACT apibrėžiama veiklos platforma, suteikianti galimybę specialistams bendradarbiauti. EMPACT dabar tapo vienu pavadinimu, kuriuo įvardijamos abi sąvokos.

daugiadalykio ir tarpžinybinio operatyvinio bendradarbiavimo priemone, padedančia kovoti su organizuotu nusikalstamumu ES lygmeniu.

Komisija taip pat įvertins galimybę EMPACT mechanizmą įtraukti į ES teisės aktus. Taip EMPACT būtų įtvirtinta kaip viena iš svarbiausių ES priemonių, padedančių valstybėms narėms ir atitinkamomis ES agentūroms bei įstaigoms operatyviai bendradarbiauti kovojant su organizuotais ir sunkiais tarptautiniais nusikaltimais. EMPACT taptų nuolatine struktūrizuoto Europos ir nacionalinių kovos su nusikalstamumu strategijų ir veiksmų derinimo platforma, kuri būtų pagrįsta suderinta metodologija bei požiūriu ir suteiktų teisinį pagrindą užmegzti *ad hoc* bendrus partnerystės ryšius remiantis operatyvinės veikos poreikiais. Komisija taip pat sieks gerokai padidinti EMPACT finansavimą, kad galėtų rengti sudėtingesnes operacijas. Taip pat Komisija drauge su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais išnagrinės galimybę integruoti dabartinę EMPACT į visus keturis atnaujintus ir patobulintus ramsčius²⁴, papildytus pagrindiniais kovos su organizuotu nusikalstamumu principais. Be to, ji sieks padidinti Europos tinklą ir ekspertų grupių vaidmenį remiant EMPACT veiksmus. Galiausiai Komisija drauge su Europos išorės veiksmų tarnyba skatins į EMPACT veiklą plačiau įtraukti trečiąsias šalis ir parengti prie operatyvinės veiklos poreikių pritaikytą EMPACT metodologiją veiklai už ES ribų.

Siekiant patraukti nusikaltėlius baudžiamojon atsakomybėn, teisėsaugos ir teisminės institucijos turi dirbti ranka rankon – veiksmingam atsakui į organizuotą nusikalstamumą būtina papildomai stiprinti tolesnį teisminių institucijų bendradarbiavimą. Parlamento rekomendacijose²⁵ ir Tarybos išvadose²⁶ raginama pagerinti praktinį **Europos arešto orderio** taikymą²⁷. Todėl Komisija užtikrina tinkamą įgyvendinimą, kaip nurodyta Komisijos ataskaitoje dėl Europos arešto orderio įgyvendinimo²⁸, ir atnaujintame vadove pateiks atitinkamas gaires.

Be to, kad būtų galima išvengti lygiagrečių tyrimų, susijusių su keliose jurisdikcijos veikiančiais nusikaltėliais, gali prireikti nustatyti bendras taisykles, kad valstybės narės nusikalstamu būdu įgytas pajamas galėtų perduoti kitai valstybei narei, pavyzdžiui, valstybei narei, kurios pilietis yra įtariamasis, atsižvelgiant į Tarybos pamatinį sprendimą dėl jurisdikcijos įgyvendinimo kolizijų prevencijos²⁹. Šį klausimą Komisija nagrinėja toliau, siekdama išsiaiškinti ES veiksmų šioje srityje poreikį. Komisija taip pat aiškinasi kylančias

²⁴ Atnaujinta keturių ramsčių seka: 1/ stebėti, aptikti ir nukreipti; 2/ drauge priimti sprendimus ir planuoti; 3/ kovoti, užkirsti kelią ir žlugdyti; 4/ nuolat mokytis ir kartoti.

²⁵ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0006_LT.html.

²⁶ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13214-2020-INIT/lt/pdf>.

²⁷ Plg. dokumentą „Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo vadovas“, OL C 335, 2017 10 6: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC1006\(02\)&from=DA](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC1006(02)&from=DA).

²⁸ 2020 m. liepos 2 d. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimo, COM(2020) 270 *final*, 2020 7 2.

²⁹ 2009 m. lapkričio 30 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2009/948/TVR dėl jurisdikcijos įgyvendinimo kolizijų baudžiamuosiuose procesuose prevencijos ir sprendimo, OL L 328, 2009 12 15.

problemas, susijusias su įrodymų rinkimu, perdavimu ir naudojimu tarpvalstybiniuose teismo procesuose, taip pat svarsto galimus sprendimus³⁰.

Komunikacija ir dalijimasis informacija jungtinėse tyrimų grupėse yra būtini, tad Komisija sieks sukurti jungtinių tyrimų grupių bendradarbiavimo platformą ir sustiprinti Eurojusto bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis. Be to, kaip paskelbta Komunikate dėl teisingumo sistemų skaitmeninimo ES³¹, iki 2021 m. pabaigos Komisija pateiks pasiūlymą, kuriuo bus siekiama sudaryti sąlygas saugiams teismų, nacionalinių institucijų ir atitinkamais atvejais teisingumo ir vidaus reikalų agentūrų tarpusavio elektroniniams ryšiams ir keitimuisi informacija bei dokumentais. Komisija taip pat padės modernizuoti Eurojusto bylų valdymo sistemą, kad padėtų Eurojustui teikti grįžtamąją informaciją nacionalinėms institucijoms ir užtikrinti vykdomų tyrimų teisinius ryšius. Taip Eurojustui turėtų būti sudarytos sąlygos veiksmingai bendradarbiauti su savo partneriais, visų pirma Europolu ir Europos prokuratūra, padėti koordinuoti tyrimus nacionaliniu lygmeniu ir išvengti lygiagrečių tyrimų, siekiant užtikrinti veiksmingą baudžiamąjį persekiojimą.

1.3. Tarptautinis bendradarbiavimas

Siekiant žlugdyti pasaulinius nusikaltėlių tinklus ir transporto maršrutus, būtinas teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas ne tik Sąjungoje. Labai svarbu stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą, be kita ko, atitinkamų teisingumo ir vidaus reikalų institucijų vykdoma veikla, visų pirma susijusia su kaimyninėmis ir plėtos šalimis.

Būtina toliau Europole plėtoti su sunkiais ir organizuotais nusikaltimais susijusios žvalgybos veiklą ir gerinti keitimąsi informacija su trečiosiomis šalimis ir regionais, kurie yra pagrindiniai didelį pavojų keliančio ir ES valstybėms narėms poveikį darančio organizuoto nusikalstamumo centrai, ir tobulinti kartu su jomis vykdomus nusikalstamų veikų tyrimo veiksmus, be kita ko, pasitelkiant dirbti tose pavojingose teritorijose paskirtus valstybių narių dvišalių ryšių palaikymo pareigūnus. Komisija yra gavusi nurodymus derėtis su trečiosiomis šalimis dėl tarptautinių susitarimų, pagal kuriuos bus keičiamasi asmens duomenimis su Europolu³² ir bus sudarytos sąlygos teisminiam bendradarbiavimui su Eurojustu³³. Ji sieks pažangos šiose sunkiose derybose.

Be to, ES tarptautinio bendradarbiavimo programos ir projektai yra svarbūs kuriant tarpžemyninius teisėsaugos ir baudžiamosios teisenos tinklus. Komisijos parama tokiems tinklams ir bendroms operacijoms ir toliau bus didinama.

ES išorės saugumo koncepcija pagal bendrą užsienio ir saugumo politiką, taip pat pagal bendrą saugumo ir gynybos politiką ir toliau bus vienas iš svarbiausių ES pastangų kovoti su organizuotu nusikalstamumu elementų, kurį įgyvendinant bus stiprinamas stabilumas ir

³⁰ 2020 m. kovo mėn. pradėtas tyrimas „Tarpvalstybinis įrodymų naudojimas“.

³¹ Komisijos komunikatas „Teisingumo sistemų skaitmeninimo Europos Sąjungoje priemonių rinkinys“, COM(2020) 710 *final*, 2020 12 2.

³² Alžyras, Egiptas, Izraelis, Jordanija, Libanas, Marokas, Tunisas, Turkija ir Naujoji Zelandija.

³³ Alžyras, Argentina, Armėnija, Bosnija ir Hercegovina, Brazilija, Kolumbija, Egiptas, Izraelis, Jordanija, Libanas, Marokas, Tunisas ir Turkija.

ginami Europos saugumo interesai. Europos išorės veiksmų tarnybos padedamas Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis ir pirmininko pavaduotojas ir toliau atliks labai svarbų vaidmenį stiprinant strateginę ir operatyvinę bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis, visapusiškai naudodamasis savo išorės priemonėmis, pvz., aukšto lygio dialogais, kovos su terorizmu / saugumo ekspertų tinklu ES delegacijose ir atitinkamais atvejais bendros saugumo ir gynybos politikos misijomis ir operacijomis. Be to, Komisija ir Europos išorės veiksmų tarnyba toliau teiks pirmenybę pajėgumų stiprinimo projektams trečiosiose šalyse ir ypač kaimyninėse bei plėtros šalyse, kuriais siekiama remti šalių partnerių operatyvinę bendradarbiavimą su ES valstybėmis narėmis bei agentūromis ir aprūpinti jas priemonėmis, kurias naudodamos jos galės išardyti sudėtingas nusikalstamas struktūras, galinčias kenkti ES.

Dar vienas svarbus tarptautinio bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu dalyvis yra **Interpolas**. Interpolas turi 18 duomenų bazių, kuriose saugoma daugiau kaip 100 mln. teisėsaugos institucijų informacijos įrašų, įskaitant įrašus, susijusius su ieškomais nusikaltėliais, įtariamais teroristais, pirštų atspaudais, pavogtomis transporto priemonėmis, pavogtais ir prarastais kelionės dokumentais, ginklais ir šaunamaisiais ginklais. Naudodamasi šiomis duomenų bazėmis teisėsaugos ir teisminės institucijos gali nustatyti sąsajas ir taip palengvinti tarpvalstybinių organizuotų nusikaltimų tyrimus. Kartu su šia strategija Komisija priima **rekomendaciją Tarybai pradėti derybas su Interpolu** dėl ES ir Interpolo bendradarbiavimo susitarimo, siekiant pagerinti bendradarbiavimą ir patenkinti veiklos poreikius.

Pagrindinė tarptautinė priemonė, suteikianti galimybę tarpusavyje bendradarbiauti ir teikti teisinę pagalbą atliekant organizuotų nusikaltimų tyrimus, yra **Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą**, kurios šalys yra ES ir valstybės narės. 2021 m. Komisija atnaujins kompetencijos deklaraciją, siekdama suderinti ją su Lisabonos sutarties pakeitimais³⁴ ir užtikrinti, kad **Europos prokuratūra** galėtų naudotis Jungtinių Tautų konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą nustatytomis taisyklėmis dėl tarptautinės tarpusavio teisinės pagalbos ir bendradarbiauti su trečiųjų šalių valdžios institucijomis. Be to, Komisija išnagrinės galimybę informuoti Europos prokuratūrą kaip atsakingą instituciją pagal esamus Sąjungos lygmens bendradarbiavimo susitarimus su trečiosiomis šalimis ir prireikus apsvarstys galimybę pradėti derybas su pasirinktomis prioritetinėmis trečiosiomis šalimis. Kaip pareikšta Kioto deklaracijoje, priimtoje per 14-ąją JT nusikaltimų prevencijos ir baudžiamosios teisenos kongresą, Sąjunga ir valstybės narės yra visapusiškai įsipareigojusios stiprinti tarptautinę sistemą, kuria skatinama teisinė valstybė, nusikaltimų prevencija ir baudžiamoji teisena, be kita ko, aktyviai įsitraukti į vykstančius

³⁴ 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai ir 2014 m. gruodžio 1 d. pasibaigus ankstesnėms trečiojo ramsčio priemonėms nustatytam pereinamajam laikotarpiui, pakito su šios konvencijos įgyvendinimu susijusių ES galių ribos. ES įgijo naujų įgaliojimų pagal SESV V antraštinės dalies 82 bei 83 straipsnius ir naudoja savo kompetenciją priimdama teisės aktus atitinkamose politikos srityse. Be to, Jungtinių Tautų konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą peržiūros procesas turėtų būti grindžiamas atnaujinta kompetencijos deklaracija.

Jungtinių Tautų konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ir Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją įgyvendinimo peržiūros procesus.

Pagrindiniai veiksmai

Komisija:

- pasiūlys sustiprinti **Priumo sistemą** (2021 m. IV ketvirtis);
- pasiūlys sukurti ES **policijos bendradarbiavimo kodeksą** (2021 m. IV ketvirtis);
- pasiūlys persvarstyti **Išankstinės informacijos apie keleivius** direktyvą (2022 m. I ketvirtis);
- sukurs jungtinėms tyrimų grupėms skirtą **bendradarbiavimo platformą** (2021 m. IV ketvirtis);
- bendradarbiaus su visais atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais siekdama **supaprastinti, išplėsti ir modernizuoti** Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykę platformą (**EMPACT**) ir tam tikrais veiksmais bei pasiūlymu dėl teisėkūros procedūra priimamo akto užtikrinti, kad ji taptų **pavyzdine ES kovos su organizuotais ir sunkiais tarptautiniais nusikaltimais priemone** (2023 m.);
- gerokai **padidins EMPACT finansavimą** 2021–2027 m. Vidaus saugumo fondo lėšomis;
- pradės derybas dėl **Eurojusto** ir trečiųjų šalių **bendradarbiavimo** susitarimų;
- paspartins derybas dėl **Europolio** ir trečiųjų šalių bendradarbiavimo;
- drauge su Europos išorės veiksmų tarnyba sustiprins **tarptautinį bendradarbiavimą** su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis.

Europos Parlamentas ir Taryba raginami:

- paspartinti teisėkūros derybas dėl **Europolio reglamento peržiūros**, apimančios Šengeno informacinės sistemos reglamento pakeitimus, kad būtų **greitai pasiektas susitarimas**.

Taryba raginama:

- patvirtinti rekomendaciją pradėti derybas su **Interpolu** dėl ES ir Interpolo bendradarbiavimo susitarimo.

2. Veiksmingi tyrimai: organizuotų nusikalstamų struktūrų žlugdymas ir kova su prioritetinėmis nusikalstamumo rūšimis

2.1. Aktyvesnė kova su organizuoto nusikalstamumo struktūromis

Teisėsaugos tyrimais turėtų būti siekiama ne tik konfiskuoti neteisėtas prekes ar suimti smulkius nusikaltėlius, bet ir persekioti subjektus ir tinklus, kuriais remiasi kriminalinės ekosistemos.

Kadangi daugumos nusikalstamų organizacijų struktūra remiasi pagrindine grupe arba yra hierarchinė³⁵, organizuotam nusikalstamumui būdinga tinklinė aplinka, kurioje įvairios grupės ir asmenys nuolat bendradarbiauja vykdydamos įvairią bendrą veiklą nestruktūrizuotuose ir neapibrėžtuose nusikaltėlių tinkluose. Nusikalstamos organizacijos, tvarkančios tiekimo grandines tarptautinėse kriminalinėse rinkose, bendradarbiauja su mažesnėmis grupėmis, kurios specializuojasi vykdyti tam tikrą veiklą, ir svarbias funkcijas vykdančiais asmenimis, kurie nusikaltėliams teikia tokias paslaugas kaip dokumentų klastojimas, teisinės konsultacijos, šifruoti ryšiai ar gabenimas. Nusikalstamų grupių gebėjimas megzti sąsajas kenkia teisėsaugos pastangoms, nes teisėsaugos veiksmų atveju kiekvieną kriminalinės grandinės grandį galima lengvai pakeisti kita.

Atsižvelgiant į tokią padėtį, labai svarbu aktyviau **ardyti organizuotas nusikalstamas struktūras**, taikantis į grupes, keliančias didesnę pavojaus Europos saugumui, ir į asmenis, esančius aukštesnėje nusikalstamų organizacijų hierarchijos pakopoje. Tuo tikslu kai kurios valstybės narės teisėsaugos ir teisminės institucijose yra įsteigusios nacionalinio lygmens struktūras arba specialius kovos su nusikalstamomis organizacijomis organus. Ši patirtis pasirodė esanti veiksminga skatinant strateginį požiūrį, kuriuo remiamos pastangos, nukreiptos į nusikalstamos infrastruktūros žlugdymą. Be to, specialių policijos padalinių ar teisminių institucijų organų įsteigimas padėtų užtikrinti glaudesnę tarpvalstybinę bendradarbiavimą. Komisija skatins keistis geriausia patirtimi, kad būtų lengviau tokius pačius modelius diegti visose valstybėse narėse, pritaikant juos prie nacionalinių ypatumų.

Europos lygmeniu tinkle „@ON Network“³⁶ vykdamat operatyvinį bendradarbiavimą kovos su mafijos tipo organizuotomis nusikalstamomis grupėmis srityje sudaromos palankesnės sąlygos valstybėse narėse vietoje dislokuoti specialius tyrėjus, padedančius atlikti tyrimus, susijusius su tarpvalstybinėmis organizuotomis nusikalstamomis grupėmis. Dar vienas svarbus etapas – drauge su valstybėmis narėmis Europolo atliekamas darbas, kuriuo siekiama nustatyti ir vykdyti žvalgybos bei tiriamąją veiklą persekiojant pasirinktus **didelės vertės taikinius**³⁷, t. y. įtariamus nusikalstamų organizacijų narius, keliančius ypač didelį pavojų dviem ar daugiau valstybių narių.

Kovos su nusikalstamomis organizacijomis veiksams sustiprinti labai svarbus tolesnis struktūrizuotas bendradarbiavimas. Parengus visoms valstybėms narėms **bendrus didelės vertės taikinių nustatymo kriterijus** ir sudarius palankesnes sąlygas operatyviniam bendradarbiavimui ir keitimuisi informacija tikroju laiku, būtų galima vykdyti daugiau svarbių nusikaltėlių tinklo subjektų kriminalinių veikų jungtinių ir sistemingų tyrimų. Stiprinant dabartinį tinklą „@ON Network“, į jį turėtų būti įtrauktos visos valstybės narės, plėtojama geriausia patirtis ir užmezgamas glaudesnis ryšys su EMPACT kovos su nusikaltėlių tinklais srityje.

³⁵ 2021 m. ES SOCTA ataskaitos duomenimis, 43 proc. organizuotų nusikalstamų grupių struktūra sudaryta taip, kad jos centre yra pagrindinė grupė, 40 proc. organizuotų nusikalstamų grupių struktūra yra hierarchinė, o 17 proc. jų yra nestruktūrizuoti tinklai.

³⁶ Nuo 2014 m. veikiančio tinklo „@ON Network“ veikloje šiuo metu dalyvauja 16 valstybių narių.

³⁷ Įgyvendinant šią iniciatyvą nuo 2018 m. suimti 75 didelės vertės taikiniais laikomi asmenys ir 2529 jų bendrininkai, taip pat konfiskuota 310 mln. EUR vertės turto.

Norint daugiau dėmesio skirti organizuoto nusikalstamumo tyrimams, taip pat reikia turėti patikimesnę apibendrintą žvalgybos informaciją apie **organizuotas nusikalstamas grupes**, kuriomis remiasi sudėtinga organizuoto nusikalstamumo tinklų struktūra. Europolas ir valstybės narės turėtų tęsti savo darbą, kuriuo siekiama sukurti grupių, kurios kelia didesnę grėsmę Europos saugumui, apibendrintą strateginę ir taktinę žvalgybos informaciją, be kita ko, rengiant *ad hoc* ataskaitas, papildančias ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimą (SOCTA). Šiuo atžvilgiu gali būti naudinga keistis strategine informacija su kitais dalyviais, įskaitant bendros saugumo ir gynybos politikos misijas ir operacijas. Be to, būtina geresnė nusikalstamos veiklos aspekto ir veiksmų, kuri imasi valstybės narės, apžvalga. Atsižvelgiant į užslėptą organizuoto nusikalstamumo pobūdį, šią veiklą sudėtinga išmatuoti ir įvertinti kiekybiškai, o Europos Sąjungai prieinami duomenys ir statistika yra suskaidyti, renkami daugiausia vykdant informacijos teikimo prievoles, numatytas skirtinguose teisės aktuose. Komisija, remdamasi jau atlikto išsamaus tyrimo rezultatais³⁸, įvertins poreikį sistemiškiau rinkti statistiką šioje srityje.

2.2. Pritaikytas atsakas į konkrečių formų nusikalstamumą

Remiantis 2021 m. ES SOCTA, Europoje veikiančios organizuotos nusikalstamos grupės dalyvauja įvairioje nusikalstamoje veikloje: daugiausia jų dalyvauja prekyboje narkotikais, organizuotuose turtiniuose nusikaltimuose, šiek tiek mažiau – sukčiavimo (įskaitant sukčiavimą muitų, akcizo ir PVM srityse), neteisėto migrantų gabenimo ir prekybos žmonėmis veikloje. Vienos grupės veikia konkrečioje kriminalinėje rinkoje, o kitos vis dažniau vykdo **įvairių rūšių nusikaltimus**, nusikalstamu būdu gautas pajamas naudodamos savo plėtrai į kitas nusikaltimų sritis finansuoti. Specifinių rūšių nusikaltimams taikytinas specialus teisėkūros ir politikos atsakas.

ES yra nustačiusi taisykles, taikomas sunkiems nusikaltimams, pvz., neteisėtam migrantų gabenimui³⁹, taip pat naujų psichoaktyviųjų medžiagų aptikimo ir draudimo⁴⁰, šaunamųjų ginklų laikymo ir prekybos jais kontrolės bei neutralizuotų ginklų šaunamosios funkcijos atkūrimo prevencijos taisykles⁴¹. Prekyba narkotikais tebėra svarbus organizuotų nusikalstamų grupių pajamų šaltinis, tad ES nustatė kito penkerių metų laikotarpio prioritetus **2021–2025 m. ES narkotikų strategijoje**, kurią Taryba patvirtino 2020 m. gruodžio mėn.⁴²

³⁸ Study on the “Availability, Comparability and Consistency of Administrative Statistical Data on Recorded Crime and on the Stages of the Criminal Justice Process in the EU”, March 2021, DR0121067ENN, <https://data.europa.eu/doi/10.2837/065004>.

³⁹ 2002 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2002/946/TVR dėl bausmių sistemos stiprinimo siekiant užkirsti kelią padėjimui neteisėtai atvykti, vykti tranzitu ir apsigyventi, OL L 328, 2002 12 5.

⁴⁰ 2017 m. lapkričio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/2101, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1920/2006, kiek tai susiję su keitimusi informacija apie naujas psichoaktyvias medžiagas, ankstyvojo perspėjimo apie jas sistema ir jų keliamos rizikos vertinimo procedūra, OL L 305, 2017 11 21.

⁴¹ https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/trafficking-in-firearms_en.

⁴² Tarybos išvados dėl 2021–2025 m. ES narkotikų strategijos, 14178/20, 2020 m. gruodžio 18 d.

Taryboje tebevyksta diskusijos dėl susijusio **Narkotikų veiksmų plano**, o Komisija rengia pirmąsias strategijas ir veiksmų plano įgyvendinimo iniciatyvas⁴³.

Šaunamieji ginklai yra vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių didėjančią nusikalstamų grupių vykdomą smurtą, nes su tokiais ginklais jos gali bauginti savo priešininkus ir kontroliuoti savo narius bei rinkas. Siekdama apriboti šaunamųjų ginklų prieinamumą nusikaltėliams, Komisija pradėjo įgyvendinti naują 2020–2025 m. ES kovos su **neteisėta prekyba šaunamaisiais ginklais** veiksmų planą. Ji paskelbs Šaunamųjų ginklų direktyvos taikymo ataskaitą, kurioje bus nustatytos pradinės priemonės teisinei sistemai pagerinti.

Neteisėtas migrantų gabenimas išlieka viena iš pagrindinių organizuotų nusikalstamų grupių veiklų, keliančia pavojų migrantams ir kenkiančia ES migracijos valdymo tikslams. 2021 m. Komisija patvirtins **naują Kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planą**, kad būtų kovojama su nusikaltėlių tinklais, dalyvaujančiais vykdam šią nusikalstamą veiklą, remiamas teisėsaugos ir tarpžinybinis bendradarbiavimas ir skatinamas bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis, taip pat, kai taikytina, su bendros saugumo ir gynybos politikos misijomis ir operacijomis.

Prekybą žmonėmis – ypač atgrasios formos nusikaltimą – dažnai vykdo organizuotos nusikalstamos grupės, kurios vis dažniau verbuoja savo aukas internete, klastoja asmens dokumentus ir leidimus dirbti, taip pat jas išnaudoja sekso, priverčiamojo darbo, priverstinio nusikalstamumo arba elgetavimo tikslais. Nors prekyba žmonėmis yra įtraukta į šios strategijos prioritetus ir veiksmus, be jos Komisija taip pat siūlo specialią 2021–2025 m. ES kovos su prekyba žmonėmis strategiją, kad būtų atsižvelgiama į šio nusikaltimo ypatumus.

Kibernetiniai nusikaltimai tampa vis agresyvesni ir konfrontaciniai. Dėl spartaus visuomenės skaitmeninimo, ypač paspartėjusio COVID-19 pandemijos sąlygomis, atsirado naujų pažeidžiamumo veiksnių, kuriuos gali išnaudoti nusikaltimus kibernetinėje erdvėje vykdančios nusikaltėliai. Praėjusiais metais labai padažnėjo ir tapo sudėtingesnės kibernetinės atakos, pvz., kenkimo programinės įrangos kūrimas ir platinimas, įsilaužimas siekiant pavogti neskelbtinus asmens ar pramonės duomenis arba paslaugos trikdymo atakos⁴⁴.

2013 m. įsteigtas **Europolo Europos kovos su elektroniniu nusikalstamumu centras** atlieka svarbų vaidmenį: seka organizuotų nusikalstamų grupių veiklą, vykdomą pasinaudojant COVID-19 pandemijos sąlygomis, rengia informuotumo didinimo medžiagą ir pranešimus, kuriais siekiama informuoti valstybes nares ir visuomenę, taip pat remia organizuotų nusikalstamų grupių įvykdytų apgavysčių internete tyrimus. Be to, centras skelbia savo nuolatinės **organizuoto nusikalstamumo internete grėsmės vertinimo**

⁴³ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12854-Alternatives-to-coercive-sanctions-for-drug-using-offenders>.

⁴⁴ Žr. 2020 m. Organizuoto nusikalstamumo internete grėsmės vertinimą, paskelbtą adresu <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment>, ir kitas Europolo ataskaitas, pateiktas adresu <https://www.europol.europa.eu/activities-services/staying-safe-during-covid-19-what-you-need-to-know>.

ataskaitas, kurios yra svarbus informacijos, reikalingos nustatant veiklos ir politikos prioritetus, šaltinis⁴⁵.

Kaip nustatyta 2020 m. ES veiksmingesnės kovos su seksualine prievarta prieš vaikus strategijoje ir 2021–2025 m. ES išsamioje vaiko teisių strategijoje, 2021 m. Komisija pasiūlys teisės aktą, kuriuo siekiama vaikus geriau apsaugoti nuo **seksualinės prievartos prieš vaikus**, be kita ko, reikalaujant, kad atitinkamų internetinių paslaugų teikėjai aptiktų žinomą seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą ir apie ją praneštų valdžios institucijoms⁴⁶. Šis teisės aktas taip pat padės užtikrinti suderinamumą su kitomis teisėkūros iniciatyvomis, visų pirma su pasiūlymu dėl Skaitmeninių paslaugų akto⁴⁷. Komisija taip pat toliau remia Europos Parlamento ir Tarybos pastangas kuo greičiau pasiekti susitarimą dėl pasiūlyto reglamento dėl savanoriškų tam tikrų paslaugų teikėjų pastangų kovojant su seksualine prievarta prieš vaikus internete⁴⁸. Kartu Europolas toliau plečia savo sėkmingą kampaniją „Atsekti objektą“ (angl. „Trace an object“) plėtrą. Įgyvendinant šią kampaniją telkiama informacija apie pavienius objektus vaizduose, kuriuose vaizduojama seksualinė prievarta prieš vaikus, kad būtų galima susiaurinti geografinę prievartos vykdymo vietą, taigi galiausiai nustatyti bei išgelbėti aukas.

Pereinant prie atsiskaitymu negrynaisiais pinigais grindžiamos ekonomikos, kurį dar labiau paspartino pandemija, atsirado daugiau galimybių sukčiauti **negrynosiomis mokėjimo priemonėmis**, pvz., kredito kortelėmis ir mokėjimo internetu priemonėmis⁴⁹, ir jas klastoti, o tai kelia didelę grėsmę ES saugumui. Tai yra svarbus organizuotų nusikalstamų grupių pajamų šaltinis, joms suteikiantis galimybę vykdyti nusikalstamą veiklą, pvz., prekybą narkotikais ir žmonėmis. 2019 m. ES nustatė griežtesnes taisykles⁵⁰, kurias valstybės narės turi įgyvendinti iki 2021 m. gegužės 31 d. Komisija įdėmiai stebės pažangą, kad užtikrintų visapusišką naujųjų taisyklių veiksmingumą.

Dar viena nusikalstamumo sritis, vis labiau dominanti organizuotas nusikalstamas grupes, yra **sukčiavimas**, įskaitant sukčiavimą muitų, akcizų ir PVM srityse. Prisidėdama prie dabartinių Europolo ir Eurojusto pastangų šioje srityje, **Europos prokuratūra** tirs nusikalstamas veikas, susijusias su dalyvavimu nusikalstamos organizacijos veikloje, jei tokios nusikalstamos organizacijos nusikalstamos veiklos tikslas yra vykdyti nusikalstamas veikas, darančias neigiamą poveikį Sąjungos biudžetui, įskaitant didelio masto tarpvalstybinį sukčiavimą PVM srityje, ir už tokias veikas vykdydys baudžiamąjį persekiojimą.

⁴⁵ <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment>.

⁴⁶ Komisijos komunikatas „ES veiksmingesnės kovos su seksualine prievarta prieš vaikus strategija“, COM(2020) 607 *final*, 2020 7 24.

⁴⁷ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos (Skaitmeninių paslaugų aktas), kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB, COM(2020) 825 *final*, 2020 12 15.

⁴⁸ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl laikinos nuostatos, leidžiančios nukrypti nuo tam tikrų Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/58/EB nuostatų dėl su numeriu nesiejamo asmenų tarpusavio ryšio paslaugų teikėjų naudojamų technologijų naudojimo asmens ir kitiems duomenims tvarkyti kovos su seksualine prievarta prieš vaikus internete tikslais, COM(2020) 568 *final*, 2020 9 10.

⁴⁹ <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/beyond-pandemic-what-will-criminal-landscape-look-after-covid-19>.

⁵⁰ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/713 dėl kovos su sukčiavimu negrynosiomis mokėjimo priemonėmis ir jų klastojimu, OL L 123, 2019 5 10.

Gaminių **klastojimas** yra didelį poveikį turintis nusikaltimas. Suklastoti gaminiai sudaro 6,8 proc. ES importo⁵¹ ir yra svarbus organizuotų nusikalstamų grupių pajamų šaltinis. Reikšmingą ir vis didėjančią suklastotų gaminių dalį sudaro medicinos, sveikatos priežiūros ir sanitarijos produktai. Toks klastojimas pavojingai išplito per COVID-19 pandemiją. Organizuotos nusikalstamos grupės gamina ir tiekia suklastotas apsaugos priemones, testų rinkinius ir farmacijos produktus, tad esama pavojaus, kad jos sieks pasinaudoti galimybėmis, atsirandančiomis ES dėl didelės vakcinų paklausos. Teisėsaugos institucijos drauge su Europolu ir Europos kovos su sukčiavimu tarnyba sėkmingai vykdo svarbias operacijas, po kurių suimama daug nusikaltėlių ir konfiskuojama daug padirbtų gaminių, įskaitant medicinos reikmenis, žaislus, maisto produktus ir gėrimus⁵². Tačiau reikia labiau sustiprinti operatyvinį bendradarbiavimą kovos su klastojimu srityje. Organizuotos nusikalstamos grupės vis dažniau dalyvauja tokiuose nusikaltimuose kaip pesticidų klastojimas ir apgaulingas ES ekologinės gamybos logotipo naudojimas. Remdamasi savo oficialiomis kontrolės priemonėmis ir vykdymo užtikrinimo sistema, Komisija vis aktyviau kovos su sukčiavimu maisto produktų srityje, sieks suteikti galių nacionalinėms valdžios institucijoms, parengti netoleravimo politiką ir nustatyti daugiau prevencijos, kontrolės bei atgrasymo priemonių ir veiksmingų sankcijų.

Šiuo tikslu 2020 m. lapkričio mėn. Komisija patvirtino Intelektinės nuosavybės veiksmų planą, o 2022 m. sukurs **ES kovos su klastojimu priemonių rinkinį**, kuriame bus išdėstyti teisėsaugos institucijų, teisių subjektų ir tarpininkų bendrų veiksmų, bendradarbiavimo ir keitimosi duomenimis principai⁵³. Atsižvelgiant į tai, kad medicinos reikmenys dažniausiai klastojami trečiosiose šalyse, svarbu sustiprinti pasaulinį valdymą – visų pirma ES valstybėms narėms ir galbūt pačiai Sąjungai prisijungti prie Europos Tarybos konvencijos dėl **vaistų falsifikavimo** ir panašių nusikaltimų, keliančių grėsmę visuomenės sveikatai (*Medicrime* konvencija) ir ją ratifikuoti, nes šiuo metu konvenciją yra pasirašiusios 14 valstybių narių, o ratifikavusios – tik šešios⁵⁴.

Nusikaltimams aplinkai reikia skirti ypatingą dėmesį, nes jie daro žalingą poveikį biologinei įvairovei ir aplinkai, sveikatai ir socialinei sanglaudai ES ir trečiosiose šalyse. Toliau neteisėtai prekiaujama įvairių rūšių laukiniais augalais, gyvūnais ir iš jų gautais gaminiiais, taip pat gyvūnais augintiniais, be to, dažnai tokia prekyba vykdoma plačiu mastu ir kartais

⁵¹ OECD/EUIPO (2019), Trends in Trade in Counterfeit and Pirated Goods, Illicit Trade, OECD Publishing, Paris/European Union Intellectual Property Office. <https://doi.org/10.1787/g2g9f533-en>.

⁵² Žr., pvz., operacijas „[Pangea XIII](#)“ (medicinos prekės), „[LUDUS](#)“ (žaislai) ir „[Opson IX](#)“ (maisto produktai ir gėrimai). Per Europolo koordinuotą operaciją „Shield“, baigtą vykdyti 2020 m. rugsėjo mėn., buvo konfiskuota beveik 33 mln. su COVID-19 susijusių falsifikuotų medicinos priemonių, įskaitant 8 tonas žaliavų, veido kaukių, testų ir diagnostikos rinkinių.

⁵³ Komisijos komunikatas „Viso ES inovacinio potencialo išnaudojimas. Intelektinės nuosavybės veiksmų planas ES ekonomikos gaivinimui ir atsparumui remti, COM(2020) 760 final, 2020 11 25.

⁵⁴ Konvencija CET Nr. 211. Konvenciją ratifikavo Belgija, Kroatija, Ispanija, Prancūzija, Vengrija ir Portugalija. Ją pasirašė, bet dar neratifikavo Austrija, Kipras, Vokietija, Danija, Suomija, Italija, Liuksemburgas ir Slovėnija. Be *Medicrime* konvencijos taikoma ir 2011 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/62/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2001/83/EB dėl Bendrijos kodekso, reglamentuojančio žmonėms skirtus vaistus, nuostatos dėl falsifikuotų vaistų patekimo į teisėtą tiekimo tinklą prevencijos, OL L 174, 2011 7 1; ja nustatytos taisyklės ir mechanizmai, kuriais siekiama sustiprinti tuo tikslu vaisto gamintojui taikomus tikrinimo reikalavimus.

gali turėti pražūtingų padarinių. Neteisėtas atliekų tvarkymas ir gabenimas daro žalą teisėto atliekų apdorojimo ir antrinio perdirbimo pramonei. ES yra priėmusi teisės aktus, kuriais reglamentuojama teisėta prekyba laukiniais augalais bei gyvūnais⁵⁵ ir atliekomis⁵⁶ ir pagal kuriuos reikalaujama, kad valstybės narės kriminalizuotų įvairius nusikaltimus aplinkai ir nustatytų už juos taikytinas sankcijas⁵⁷. Šiuos teisės aktus papildė 2016 m. Kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų planas ir 2018 m. Aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir aplinkos valdymo veiksmų planas. Europos kovos su sukčiavimu tarnyba yra gerokai išplėtojusi savo operatyvinę veiklą kovos su pavojų aplinkai keliančia neteisėta prekyba prekėmis srityje.

Nepaisant šių pastangų, tikrinimo įstaigoms, teisėsaugos ir teisminėms institucijoms dažnai stinga pajėgumų ir išteklių veiksmingai nustatyti ir tirti nusikaltimus aplinkai ir dėl jų vykdyti baudžiamąjį persekiojimą. Taip yra būtent tose valstybėse narėse, kuriose nėra jokių specialių teisėsaugos ar baudžiamojo persekiojimo organų ir netaikomas strateginis požiūris į kovą su nusikaltimais aplinkai. Reikia stiprinti pajėgumus, kad būtų užtikrintas reikalavimų vykdymas nacionaliniu ir ES lygmenimis. Taikomos sankcijos nėra pakankamai atgrasomos, nepakankamas yra ir koordinavimas bei keitimasis informacija valstybėse narėse ir tarp jų, visų pirma tarp administracinių ir teisėsaugos institucijų⁵⁸. Komisija šiuo metu peržiūri **ES atliekų vežimo reglamentą ir Kovos su neteisėta prekyba laukiniais augalais ir gyvūnais veiksmų planą**. Bus peržiūrima **Nusikaltimų aplinkai direktyva**, siekiant patikslinti nusikaltimų aplinkai aprėptį, užtikrinti didesnę tikslumą dėl sankcijų, palengvinti veiksmingų tyrimo priemonių naudojimą ir skatinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir keitimąsi informacija. Be to, bus stiprinamas bendradarbiavimas per Europos aplinkos teisės aktų vykdymo užtikrinimo tinklus. Galiausiai, kadangi tarptautinis neteisėtos prekybos laukiniais augalais ir gyvūnais aspektas yra labai svarbus, Komisija skatins priimti papildomą protokolą pagal Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą.

Neteisėta prekyba **kultūros vertybėmis** turi pražūtingą poveikį šalių kultūros paveldui, suteikia nusikalstamoms organizacijoms finansavimo priemonių ir padeda vykdyti pinigų plovimą. Norint užtikrinti veiksmingą atsaką į tokį nusikaltimą, būtina vykdyti geresnę stebėseną ir geriau keistis informacija, sustiprinti teisėsaugos ir muitinių bendradarbiavimą, užtikrinti glaudesnę teisingumo ir vidaus reikalų institucijų ir bendros saugumo ir gynybos politikos misijų ir operacijų bendradarbiavimą vietoje ir remtis įvairių viešojo ir privačiojo sektorių subjektų ekspertinėmis žiniomis. Galimybė greitai susisiekti su archeologais ir meno istorikais gali labai padėti vykdant neteisėtos prekybos kultūros vertybėmis atvejų tyrimus. Kad būtų kovojama su tokiais išskirtinio pobūdžio nusikaltimais, Komisija toliau remis kultūros paveldo ekspertų gebėjimų stiprinimo veiklą, įskaitant tokių ekspertų tinklą, kurį vykdydamos veiklą EMPACT sistemoje, galėtų pasitelkti valstybės narės. Bus remiamas jų

⁵⁵ https://ec.europa.eu/environment/cites/legislation_en.htm.

⁵⁶ Žr. 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento 1013/2006 dėl atliekų vežimo 50 straipsnį, OL L 190, 2006 7 12.

⁵⁷ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę, OL L 328, 2008 12 6 (Nusikaltimų aplinkai direktyva).

⁵⁸ 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę (Nusikaltimų aplinkai direktyva), (SWD(2020) 259 *final*, 2020 10 28).

struktūrizuotas bendradarbiavimas su teisėsaugos institucijomis, kad būtų palengvinti tyrimai ir kovos su neteisėta prekyba kultūros vertybėmis projektų finansavimas. Be to, Komisija išnagrinės galimybę įgyvendinti kitus būtinus veiksmus kovoje su šiuo reiškiniu, be kita ko, didinant vidaus rinkoje siūlomų kultūros vertybių atsekamumą internete bei realiame gyvenime ir gerinant bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, kuriose kultūros vertybės grobstomos. Šiuo tikslu Komisija 2022 m. pasiūlys kovos su neteisėta prekyba kultūros vertybėmis veiksmų planą.

Pagrindiniai veiksmai

Komisija:

- pasiūlys **Nusikaltimų aplinkai direktyvos** pakeitimus (2021 m. IV ketvirtis);
- savo pasiūlyme, kuriuo iš dalies keičiamas **Atliekų vežimo reglamentas**, sustiprins nuostatas, susijusias su vykdymo užtikrinimo veikla, nukreipta prieš neteisėtą atliekų vežimą (2021 m. II ketvirtis);
- parengs **ES kovos su klastojimu priemonių rinkinį**, kuriame nurodys **teisėsaugos institucijų**, teisių subjektų ir tarpininkų bendrų veiksmų, bendradarbiavimo ir keitimosi duomenimis principus (2022 m.);
- pasiūlys **Kovos su neteisėta prekyba kultūros vertybėmis veiksmų planą** (2022 m.);
- išnagrinės galimybę Sąjungai prisijungti prie Europos Tarybos **Medicrime konvencijos**.

Valstybės narės raginamos:

- **prisijungti prie kovos su mafijos tipo organizuotomis nusikalstamomis grupėmis tinklo „@ON Network“ ir jį stiprinti**, taip pat išnagrinėti galimybę **tikslinį kovos su nusikaltėlių tinklais metodą** geriau integruoti į **EMPACT**;
- steigti arba toliau plėtoti kovos su organizuotomis nusikalstamomis struktūromis nacionalinio lygmens koordinavimo struktūras ar **specialius organus** teisėsaugos ir teisminės institucijose;
- prisijungti prie Europos Tarybos **Medicrime konvencijos** ir ją ratifikuoti.

Valstybės narės ir Europolas raginami:

- nustatyti bendrus **didelės vertės taikinių** atrankos ir nusikalstamų veikų tyrimo kriterijus ir teikti pirmenybę didžiausią pavojų ES saugumui keliančių asmenų ir nusikaltėlių tinklų nusikalstamų veikų tyrimus;
- sukurti apibendrintą strateginę ir taktinę didelį pavojų keliančių organizuotų nusikalstamų grupių **žvalgybos informaciją**;
- sustiprinti strateginę ir operatyvinę **bendradarbiavimą kovos su medicinos reikmenų klastojimu** srityje, be kita ko, bendradarbiavimą su Europos kovos su sukčiavimu tarnyba ir Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba, taip pat

3. Pajamų iš organizuoto nusikalstamumo panaikinimas ir jų įsiskverbimo į teisėtą ekonomiką ir visuomenę prevencija

3.1. Turto susigrąžinimo ir kovos su pinigų plovimu priemonių stiprinimas, finansų tyrimų skatinimas

Organizuotas nusikalstamumas ES iš esmės grindžiamas gebėjimu dideliu mastu plauti nusikalstamu būdu įgytas pajamas. Nors trys ketvirtadaliai nusikalstamų organizacijų vis dar taiko paprasčiausius būdus slėpti savo neteisėtai įgytas pajamas, pvz., investuoti jas į nekilnojamąjį turtą ar kitas didelės vertės prekes, kitos nusikalstamos organizacijos, padedamos pinigų plaunančių pareigūnų, griebiasi vis sudėtingesnių būdų⁵⁹. Finansinis pėdsakas, kurį palieka nusikaltėliai, yra labai svarbus jų veiklos rodiklis, tyrėjams suteikiantis naudingos informacijos, kuri juos nukreipia tinkama linkme, ir neįkainojamų įrodymų, kurie suteikia galimybę apkaltinti nusikaltimų vykdytojus. Todėl, siekiant išaiškinti nusikalstamą veiklą, atgrasyti nuo nusikaltimų ir užkirsti kelią įsiskverbimui į teisėtą ekonomiką ir visuomenę, labai svarbu imtis veiksmų nusikaltėlių lėšų atžvilgiu.

Nepaisant to, kad yra sukurtos kovos su pinigų plovimu ir turto susigrąžinimo teisinės sistemos, išaiškinama tik labai nedidelė pinigų plovimo veiklos dalis ir konfiskuojama tik 1 proc. nusikalstamu būdu įgyto turto⁶⁰. Padėtį sunkina tai, kad vis dažniau naudojamosi finansiniais kanalais, pvz., susijusiais su **virtualiosiomis valiutomis**, kurių priežiūra yra ribota, palyginti su bankų sektoriaus veiklos priežiūra.

Turi būti sustiprinta veikla, nukreipta prieš nusikaltėlių lėšas. Kaip pabrėžiama 2020 m. kovos su pinigų plovimu veiksmų plane⁶¹, reikia gerokai patobulinti ES kovos su pinigų plovimu sistemą, kad būtų pašalinti dideli jos taikymo skirtumai ir dideli taisyklių vykdymo užtikrinimo trūkumai. Finansų tyrimai nėra vykdomi visu pajėgumu ir taip yra iš dalies dėl nepakankamo teisėsaugos institucijų pajėgumo atlikti šiuos sudėtingus ir keblus tyrimus.

Be to, galimybes iš nusikaltėlių atimti jų neteisėtu būdu įgytą turtą taip pat mažina tai, kad į turto konfiskavimo teisinę sistemą įtrauktų turto ir nusikalstamos veiklos rūšių sąrašas yra ribotas. Be to, turto susigrąžinimo tarnybos, vykdydamos turto atsekimo veiklą, šiuo metu susiduria su sunkumais, nes jos, pvz., neturi įgaliojimų laikinai įšaldyti turtą, kad būtų užkirstas kelias jo išnykimui, arba tiesioginės ir neatidėliotinos prieigos prie tam tikrų viešų registrų, pvz., centrinių žemės ar įmonių registrų⁶². Be to, susigrąžintas turtas ne visada yra

⁵⁹ Europol, 2021 m. ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimo ataskaita (ES SOCTA), 2021 m. balandžio 12 d., <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>.

⁶⁰ Europol, Does crime still pay? Criminal Asset Recovery in the EU – Survey of statistical information 2010-2014, 2016. Prieiga per internetą: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/does-crime-still-pay>.

⁶¹ Komisijos komunikatas dėl visapusiškos Sąjungos kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu politikos veiksmų plano, C(2020) 2800 final, 2020 5 7.

⁶² Žr. Tarybos išvadas dėl finansų tyrimų stiprinimo siekiant kovoti su sunkių formų ir organizuotu nusikalstamumu, 8927/20, 2020 m. birželio 17 d.

veiksmingai valdomas ir pakankamu mastu naudojamas žalos atlyginimo aukoms ar visuomeniniams tikslais.

Kaip paskelbta 2020 m. Kovos su pinigų plovimu veiksmų plane, užtikrinti veiksmingą dabartinės kovos su pinigų plovimu sistemos įgyvendinimą yra prioritetinė užduotis. Be šiuo metu dedamų pastangų užtikrinti tinkamą įgyvendinimą, Komisija dar rengia pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais siekiama sustiprinti ir išplėtoti **ES kovos su pinigų plovimu sistemą**, pasiūlant 2021 m. II ketvirtį parengti tiesiogiai taikomą bendrą taisyklių sąvadą, sustiprinti ES lygmeniu vykdomą priežiūrą ir sukurti ES finansinės žvalgybos padalinių koordinavimo ir rėmimo mechanizmą.

Taip pat būtina toliau skatinti vykdyti **išankstinius finansų tyrimus** visose valstybėse narėse ir stiprinti tyrėjų gebėjimus tirti klausimus, susijusius su organizuotų nusikaltimų finansiniu aspektu. 2020 m. Tarybos išvadose dėl finansų tyrimų stiprinimo⁶³ valstybės narės raginamos užtikrinti, kad finansų tyrimai būtų visų su organizuotu nusikalstamumu susijusių kriminalinių tyrimų dalis. Be to, įsteigus Europos kovos su finansiniais ir ekonominiais nusikaltimais centrą, Europolas sustiprino savo pajėgumus remti valstybių narių pastangas vykdyti finansų tyrimus.

Taip pat labai svarbu aktyvinti **turto išaldymo ir konfiskavimo** veiklą, toliau stiprinant teisinę sistemą ES lygmeniu, taip pat užtikrinant geresnius **turto susigrąžinimo tarnybų** veiklos pajėgumus. Turėtų būti išnagrinėtos galimybės taikyti ne apkaltinamuoju nuosprendžiu pagrįstas konfiskavimo priemones, nes jos gali padėti padidinti konfiskuoto turto kiekį, kai, pavyzdžiui, gauto turto neįmanoma susieti su apkaltinamuoju nuosprendžiu⁶⁴. Siekdama nustatyti griežtesnį turto konfiskavimo režimą ir nacionalinėms turto susigrąžinimo tarnyboms suteikti veiksmingesnius įgaliojimus, 2022 m. Komisija pasiūlys peržiūrėti 2014 m. **Turto konfiskavimo direktyvą** ir 2007 m. Tarybos sprendimą dėl **turto susigrąžinimo tarnybų**⁶⁵, kad būtų išplėsta į šiuos teisės aktus įtrauktų nusikalstamų veikų aprėptis, nustatytos veiksmingesnės ne apkaltinamuoju nuosprendžiu pagrįsto konfiskavimo taisyklės, užtikrintas veiksmingesnis valdymas ir pakartotinis konfiskuoto turto panaudojimas visuomenės naudai ir žalos kompensavimo nusikaltimų aukoms tikslais ir sustiprinti turto susigrąžinimo tarnybų pajėgumai atsekti ir atpažinti neteisėtą turtą⁶⁶.

Be to, Komisija apsvarstys galimas alternatyvas, susijusias su **sistemiškai inicijuojamais finansų tyrimais** ir finansų tyrimais po apkaltinamojo nuosprendžio. Siekiant atlikti veiksmingus finansų tyrimus ir vykdyti sėkmingą turto atsekimo ir konfiskavimo veiklą, labai svarbu turėti galimybę greitai susipažinti su finansine informacija. Todėl ypač svarbu, kad valstybės narės laiku į savo nacionalinę teisę perkeltų **Direktyvą dėl supaprastintos priegios**

⁶³ Tarybos išvados dėl finansų tyrimų stiprinimo siekiant kovoti su sunkių formų ir organizuotu nusikalstamumu, 8927/20, 2020 m. birželio 17 d.

⁶⁴ Taip pat žr. dokumentą „Analysis of non-conviction-based confiscation measures in the European Union“, SWD(2019) 1050 final, 2019 4 12.

⁶⁵ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12725-Freezing-and-confiscation-of-the-proceeds-of-crime>.

⁶⁶ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Turto susigrąžinimas ir konfiskavimas: užtikrinti, kad nusikaltimai neapsimokėtų“, COM(2020) 217 final, 2020 6 2.

prie finansinės informacijos, kuria teisėsaugos institucijoms suteikiama prieiga prie centralizuotų bankų sąskaitų registrų ir sustiprinamas teisėsaugos institucijų ir finansinės žvalgybos padalinių bendradarbiavimas. Siekdama teisėsaugos institucijoms suteikti prieigą prie būsimos platformos, jungsiančios bankų sąskaitų registrus visoje Sąjungoje, Komisija taip pat peržiūrės šią direktyvą kartu su Kovos su pinigų plovimu sistema.

Kartu reikės pagerinti tarptautinį bendradarbiavimą dėl pinigų plovimui taikomų represinių priemonių. Valstybės narės turėtų visapusiškai išnaudoti galimybes, kurių teikia neoficialus tarptautinis teisėsaugos kovos su pinigų plovimu padalinių **Kovos su pinigų plovimu veiklos tinklas (angl. AMON)**, ir **Kamdeno turto susigražinimo tarpagentūrinis tinklas (angl. CARIN)** – neoficialus tinklas, vienijantis teisėsaugos ir teisminių institucijų specialistus, kurių specializacija – turto atsekimas, įšaldymas, areštas ir konfiskavimas. Komisija taip pat pasiūlys ES vardu ratifikuoti Europos Tarybos **Varšuvos konvenciją** dėl pinigų plovimo, įšaldymo ir konfiskavimo.

3.2. Kovos su korupcija priemonių stiprinimas

Korupcija yra viena iš pagrindinių organizuotų nusikalstamų grupių *modus operandi* dalis. Jos duoda kyšius valstybės pareigūnams ir svarbių juridinių subjektų, pvz., uostų, darbuotojams, baugina juos ir prieš juos naudoja jėgą, kad liktų nepastebėti, gautų informaciją arba užsitikrintų pagalbą savo veiklai. Pagal dabartines ES kovos su korupcija taisyklės reikalaujama, kad valstybės narės kriminalizuotų ir aktyvią, ir pasyvią valstybės pareigūnų korupciją, nustatytų tinkamas sankcijas ir užtikrintų, kad pareigūnus paperkantys verslininkai būtų patraukiami baudžiamojon atsakomybėn. Tačiau šios priemonės neapima tam tikrų su korupcija susijusių teisės pažeidimų, pvz., valstybės pareigūnų prekybos poveikiu, piktnaudžiavimo valdžia, neteisėto praturtėjimo, turto pasisavinimo ar kitokio nesąžiningo jo panaudojimo. Neseniai Sąjunga priėmė naują teisės aktą, kuriuo saugomi informatoriai ir nustatomas reikalavimas sukurti saugius pranešimo apie korupcinę praktiką kanalus. Metinėje teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje nagrinėjama valstybių narių padėtis, be kita ko, kovos su korupcija politikos srityje.

Siekdama sustiprinti pastangas ES lygmeniu, Komisija **įvertins** prieš dvidešimt metų priimtas **galiojančias ES kovos su korupcija taisykles**⁶⁷, kad nustatytų, ar jos yra pritaikytos kovai su kintančia nusikalstama veikla, ir užtikrintų, kad jos apimtų visus atitinkamus su korupcija susijusius teisės pažeidimus.

Įvairių formų korupcija, susijusi su tarpvalstybiniu organizuotu nusikalstamumu, taip pat teikia pagrindą valstybėms narėms tarpusavyje ir su pilietine visuomene geriau keistis ekspertinėmis žiniomis, geriausia patirtimi, duomenimis ir informacija. Norint veiksmingai remti kriminalinius tyrimus keičiantis duomenimis, labai svarbu turėti bendrą vaizdą ir supratimą apie korupcijos keliamą riziką ir grėsmes prieš tai, kai jos tampa su korupcija susijusiais nusikaltimais.

⁶⁷ 2003 m. liepos 22 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2003/568/TVR dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje ir 1997 m. Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su ES pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, OL L 192, 2003 7 31.

COVID-19 pandemijos sąlygomis atsirado dar vienas svarbus korupcijos rizikos veiksnių lygmuo – didelio masto išteklių telkimas reaguojant į sveikatos ir ekonomikos krizę netiesiogiai lėmė tai, kad atsirado naujų galimybių korupcijai. Būtina stiprinti nacionalinių valdžios institucijų pajėgumus spręsti labai sudėtingas korupcijas bylas, susijusias su organizuotu nusikalstamumu, visų pirma sukuriant specialias kovos su korupcija struktūras. Svarbu, kad valstybės narės ir toliau naudotųsi prieinamu finansavimu ir Komisijos suteiktomis techninės paramos priemonėmis, kad būtų sustiprintas jų struktūrinis ir strateginis požiūris, reglamentavimo ir veiklos priemonės ir pajėgumai kovos su korupcija srityje. Be to, atsižvelgiant į labai svarbų žiniasklaidos vaidmenį atskleidžiant korupcijos atvejus, itin svarbu užtikrinti tyrimų žurnalistų saugumą visoje Sąjungoje, įskaitant jų apsaugą nuo piktnaudžiavimo procesu. Kaip paskelbta Europos demokratijos veiksmų plane, 2021 m. Komisija pateiks rekomendaciją dėl žurnalistų saugumo ir pasiūlys iniciatyvą, kuria siekiama kovoti su piktnaudžiavimu procesu, nukreiptu prieš žurnalistus ir teisių gynėjus.

ES nuo 2008 m. yra **Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją** šalis, todėl jai bus taikoma konvencijoje numatyta įgyvendinimo peržiūra. Siekdamas tolesnės pažangos korupcijos prevencijos ir kovos su ja srityje, ES ir valstybės narės bendradarbiauja Europos Tarybos Kovos su korupcija valstybių grupėje (GRECO) ir G 20. Speciali Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos sesija, kurią numatoma surengti 2021 m. birželio mėn., bus puiki galimybė padaryti pažangą kovojant su korupcija pasaulio mastu.

Taip pat reikalaujama, kad valstybės narės, laikydamosi savo įsipareigojimų pagal **EBPO konvenciją dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius**, kriminalizuotų šalyse partnerėse ES piliečių ir įmonių vykdomus korupcinius veiksmus ir už juos persekiotų. Nuoseklus baudžiamasis persekiojimas už užsienyje įvykdytus korupcinius veiksmus ir teismo sprendimų dėl jų priėmimas bus svarbus pasaulio mastu kovojant su korupcija.

3.3. Įsiskverbimo į ekonomiką ir visuomenę problemos sprendimas

Nusikalstamos grupės dalį savo didelių pajamų investuoja į teisėtą verslą įvairiuose sektoriuose, pvz., nekilnojamojo turto ir statybų, transporto arba apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų⁶⁸. Kontroliuodamos tuose sektoriuose veikiančias įmones, nusikalstamos organizacijos gali plauti neteisėtą turtą ir didinti savo pajamas. Organizuoto nusikalstamumo įsiskverbimas daro žalą teisėtai ekonomikai ir iškreipia rinkos taisyklės. Dėl ekonominės padėties, susiklosčiusios COVID-19 pandemijos sąlygomis, kyla didesnis pavojus, kad organizuotos nusikalstamos grupės perims susilpnėjusias įmones ir įsiskverbs į ištikus verslo sektorius. Jau yra duomenų, kad nusikaltėliai mėgina apgaulės būdu pasinaudoti įvairiais finansiniais ekonomikos gaivinimo rėmimo mechanizmais⁶⁹. Kad su šia grėsme būtų kovojama ir kad būtų nustatyti pagrindiniai klausimai, kuriuos sprendžiant reikia imtis

⁶⁸ Study on Mapping the risk of serious and organised crime infiltration in legitimate businesses, March 2021, DR0221244ENN, <https://data.europa.eu/doi/10.2837/64101>.

⁶⁹ Europol, 2021 m. ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimo ataskaita (ES SOCTA), 2021 m. balandžio 12 d., <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>.

intervencinių priemonių ir didinti informuotumą, valstybės narės ir Europolas turi parengti apibendrintą žvalgybos informaciją, kad būtų matomas kriminalinių investicijų įsiskverbimo mastas ir lygis, įsiskverbimo būdai ir sektoriai, kuriems kyla rizika.

Būtų galima daryti išvadas iš geriausios praktikos, skatinamos per Europos tinklą dėl **administracinio požiūrio**⁷⁰, t. y. metodo, pagal kurį vietos valdžios institucijos, bendradarbiaudamos su teisėsaugos institucijomis ir pilietine visuomene, taiko administracines priemones, pvz., leidimų gavimo, konkursų, subsidijų skyrimo procedūras, kuriomis siekiama užkirsti kelią organizuoto nusikalstamumo įsiskverbimui į teisėto verslo sektorius ir administravimo infrastruktūrą. Vietos valdžios institucijoms turėtų būti suteikti įgaliojimai nustatyti kliūtis, kurios padėtų apsaugoti ekonomikos struktūrą nuo organizuoto nusikalstamumo, užtikrinant visapusišką pagarbą pagrindinėms teisėms.

Vietos matmuo taip pat labai svarbus, kad nusikalstamos grupės turėtų mažiau galimybių papildyti savo gretas. Asmenys, užaugę organizuoto nusikalstamumo aplinkoje ir nepalankių socialinių bei ekonominių sąlygų rajonuose, yra pažeidžiamiausi verbavimui vykdyti nusikalstamą veiklą. Pradėję nuo smulkių nusikaltimų ar nereikšmingo vaidmens organizacijoje, jie taps rytojaus nusikalstamų organizacijų nariais ir vadovais. Tiksliniai veiksmai miestų rajonuose ir bendruomenėse pasiteisino kaip sėkmingos alternatyvos, padedančios užtikrinti, kad jauni asmenys nepasuktų smurto ir nusikalstamumo keliu. Be to, labai svarbu vykdyti nusikalstamumo prevencijos veiklą, pvz., palaikyti viešąją tvarką bendruomenėse ar įgyvendinti informuotumo didinimo kampanijas ypač didelio nusikalstamumo rajonuose, siekiant padidinti visuomenės atsparumą organizuotų nusikalstamų grupių veiklai. Komisija stiprins keitimosi žiniomis ir geriausia patirtimi nusikaltimų prevencijos srityje veiklą **Europos nusikalstamumo prevencijos tinkle**.

Pagrindiniai veiksmai

Komisija:

- pasiūlys peržiūrėti **Konfiskavimo direktyvą** ir Tarybos sprendimą **dėl turto susigrąžinimo tarnybų** (2022 m.);
- įvertins šiuo metu galiojančias **ES kovos su korupcija taisykles** (2022 m.);
- skatins **bendradarbiavimą** ir keitimąsi informacija apie **korupcijos ir organizuoto nusikalstamumo tarpusavio sąsają**, be kita ko, per Europolą.

Valstybės narės raginamos:

- **sistemiškai rengti finansų tyrimus** vykdant organizuoto nusikalstamumo tyrimus ir, finansinėje aplinkoje pastebėjus nusikalstamu būdu įgyto turto buvimo požymius, sistemingai rengti turto susigrąžinimo tyrimus;

⁷⁰ Administracinis požiūris į sunkių formų ir organizuotą nusikalstamumą papildo tradicinę teisėsaugos veiklą. Juo suteikiama papildomų priemonių, padedančių užkirsti kelią piktnaudžiavimui teisėta infrastruktūra ir su juo kovoti, vykdant tarpžinybinį bendradarbiavimą ir keičiantis informacija, taip pat nustatant kliūtis įsiskverbimui.

- iki 2021 m. rugpjūčio mėn. į nacionalinę teisę greitai perkelti **Direktyvą dėl supaprastintos prieigos prie finansinės informacijos**;
- **keistis strategine informacija su sektoriais, kuriems kyla pavojus**, kad į juos įsiskverbs organizuotos nusikalstamos grupės (viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė);
- didinti teisėsaugos tarnybų **specializaciją** ir stiprinti įstaigas, atsakingas už aukšto lygio **korupcijos** atvejų tyrimus, baudžiamąjį persekiojimą už šiuos nusikaltimus ir jų nagrinėjimo teisme procesą.

Valstybės narės ir Europolas raginami:

- gerinti **apibendrintą žvalgybos informaciją** apie **įsiskverbimo** į teisėtą ekonomiką grėsmę, atliekant organizuotų nusikalstamų grupių keliamos rizikos ir taikomų metodų vertinimą.

4. Teisėsaugos ir teisminių institucijų pritaikymas prie skaitmeninio amžiaus

4.1. Prieiga prie skaitmeninės nukreipiančios informacijos ir įrodymų

Nukreipiančios informacijos ir įrodymų paieška, įskaitant teisėtą prieigą prie ryšių duomenų, yra teisėsaugos tyrimų ir baudžiamojo persekiojimo proceso pagrindas, padedantis nusikaltėlius patraukti baudžiamajon atsakomybėn. Mūsų gyvenimas ir veikla yra persikėlę į skaitmeninę erdvę kaip niekada dideliu mastu, todėl nusikaltimų pėdsakai paliekami ir skaitmeninėje erdvėje. Nusikaltimai planuojami, vykdomi ir slepiami skaitmeninėje erdvėje, kurioje prekiaujama neteisėtomis medžiagomis bei produktais ir randama sumanių būdų plauti pajamas be jokių fizinių kliūčių. Problemos mastas dar labiau didėja dėl sparčiai plėtojamų technologijų. Kadangi nukreipianti informacija ir įrodymai persikelia iš fizinės į skaitmeninę erdvę, kyla įvairių iššūkių, be kita ko, susijusių su duomenų judėjimo iš vienos jurisdikcijos į kitą greičiu ar galimybe pasislėpti naudojant šifravimą. Be to, kai kurios **įrodymų rinkimo priemonės, skirtos fiziniams įrodymams rinkti, dar nėra visiškai pritaikytos prie skaitmeninio pasaulio**⁷¹. Tai gali trukdyti vykdyti kriminalinių veikų tyrimus ir baudžiamąjį persekiojimą arba dėl to jie gali sulėtėti, nes duomenys nėra pateikiami arba prieinami laiku.

Atliekant organizuoto nusikalstamumo tyrimus paprastai reikia turėti prieigą prie ryšių duomenų, kad būtų galima susieti nusikaltimą, jo vykdytoją ir aukas, taip pat atsekti nusikaltėlių tinklus. Atsižvelgiant į organizuoto nusikalstamumo tinklo mastą ir struktūrą, teisėsaugos institucijoms sudėtinga šiuos ryšius atsekti be retrospektyvios prieigos prie ryšių metaduomenų. Neturint tokių duomenų ypač sudėtinga nustatyti pagrindinius už veiklą atsakingus veikėjus. Todėl dažnai nustatomi ir suimami tik šių tinklų žemesnės grandies nariai – tie, kurie buvo nusikaltimo vietoje, o ne pagrindiniai veikėjai⁷². Be to, organizuotos

⁷¹ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/criminal-justice/e-evidence-cross-border-access-electronic-evidence_en#internaleurulesproposalonevidence.

⁷²

https://www.bka.de/SharedDocs/Kurzmeldungen/DE/Kurzmeldungen/180611_MINDESTSPEICHERFRISTEN.html.

nusikalstamos grupės naudodamosi šiuolaikinėmis technologijomis organizuoja narkotikų siuntų pristatymą, dalijasi informacija apie perspektyvius vagystės su įsilaužimu taikinius, tariausi dėl susitikimo vietos prieš įvykdydamos ginkluotą apiplėšimą, o kibernetinius nusikaltimus vykdančios organizuotos nusikalstamos grupės – vykdo elektroninės bankininkystės išpuolius naudodamosi kenkimo programine įranga.

Siekdamos užtikrinti prieigą prie skaitmeninių įrodymų ir tyrimui reikalingos nukreipiančios informacijos, valstybės narės sukūrė **duomenų saugojimo sistemas**. Tuo metu, kai teisėsaugos institucijos prašo suteikti prieigą prie metaduomenų, ryšių paslaugų teikėjai, taikydami elektroninių ryšių konfidencialumo principą, jau gali būti juos ištrynę. Tokiais atvejais gali būti prarasti svarbūs įrodymai, nebent pagal duomenų saugojimo teisės aktų sistemą reikalaujama, kad ryšių paslaugų teikėjai ryšių metaduomenis saugotų pagrįstą ilgesnį laikotarpį. Todėl nusikaltimai gali būti nepakankamai sėkmingai ištirti arba gali būti nenustatytos aukos. Ryšių metaduomenys yra, pavyzdžiui, ypač svarbūs tiriant kibernetinius nusikaltimus ir vykdant baudžiamąjį persekiojimą už juos, be to, dažnai jie yra naudojami kaip pagrindinė nusikaltimo nustatymo priemonė ir kaip svarbūs įrodymai. Jie taip pat gali būti naudojami kaip su bylos faktais susijusių kitų rūšių įrodymų patvirtinimo (arba paneigimo) priemonė. Be to, atsižvelgiant į organizuotų nusikaltimų, pvz., neteisėtos prekybos narkotikais arba žmonėmis ar pinigų plovimo, sudėtingumą ir į tai, kad tokiems nusikaltimams ištirti reikia laiko, o naujų įtariamųjų atsiranda tik vykstant tyrimui, duomenų saugojimo svarba tampa ypač akivaizdi.

Tačiau dėl duomenų saugojimo priemonių kyla svarbių klausimų, susijusių su tuo, kad jomis apribojamos pagrindinės teisės, įskaitant teisę į privatumą ir asmens duomenų apsaugą. Neseniai priimtuose sprendimuose dėl duomenų saugojimo⁷³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas patvirtino savo ankstesnę praktiką, kuria remiantis elektroninių ryšių duomenys laikomi konfidencialiais, o srauto ir vietos nustatymo duomenys negali būti saugomi bendrai ir nediferencijuotai. Pagrindines teises apribojančių duomenų saugojimo priemonių mastas gali būti pateisinamas, tik jei tos priemonės yra būtinos ir proporcingos siekiamam tikslui. Teismas apibrėžė šios taisyklės išimtis, susijusias su nacionaliniu saugumu, visuomenės apsauga ir saugumu ar nusikaltimų prevencija, tyrimu, nustatymu ir baudžiamuoju persekiojimu už juos⁷⁴. Atsižvelgdama į Teismo sprendimus, Komisija išnagrinės ir apibrėš galimus metodus ir sprendimus, kuriais teisėsaugos ir teisminių institucijų poreikiai patenkinami veiklos požiūriu naudingų, techniškai įmanomų ir teisiškai patikimų būdų, be kita ko, visapusiškai paisant pagrindinių teisių. Iki 2021 m. birželio mėn. pabaigos Komisija surengs konsultacijas su valstybėmis narėmis dėl tolesnių veiksmų.

⁷³ 2020 m. spalio 6 d. sprendimai byloje C-623/17, *Privacy International* ir sujungtose bylose C-511/18, C-512/18 bei C-520/18 *La Quadrature du Net a.o.*, taip pat 2021 m. kovo 2 d. sprendimas byloje C-746/18 *H.K. prieš Prokuratuur*.

⁷⁴ Teismas visų pirma leido bendrai ir nediferencijuotai saugoti naudotojų civilinės tapatybės duomenis kovos su visais nusikaltimais tikslais, taip pat bendrai ir nediferencijuotai saugoti prisijungimo prie interneto šaltiniui priskirtus IP adresus kovos su sunkiais nusikaltimais tikslais. Teisingumo Teismo išdėstyti argumentai grindžiami Pagrindinių teisių chartija ir tų teisių apribojimo būtinumo ir proporcingumo analize.

Norint užtikrinti veiksmingą teisėsaugos atsaką, taip pat reikia turėti galimybę laiku gauti skaitmeninius įrodymus, kai juos turi paslaugų teikėjai kitoje jurisdikcijoje. 2018 m. Komisija pasiūlė **e. įrodymų priemonių rinkinį**, kuriuo siekiama supaprastinti tarpvalstybinę prieigą prie skaitmeninių įrodymų pagal Europos įrodymų pateikimo ir saugojimo orderius. Europos Parlamentas ir Taryba šiuo metu dalyvauja Komisijos remiamose tarpinstitucinėse diskusijose siekiant būtino tarpusavio sutarimo, kuris suteiks galimybę šiuos pasiūlymus greitai priimti. Be to, siekiant paspartinti teisėsaugos ir teisminės sistemų skaitmeninimą⁷⁵, visos valstybės narės turėtų dalyvauti Skaitmeninio keitimosi e. įrodymais sistemoje (eEDES). Kartu būtina sparti pažanga daugiašalėse ir dvišalėse derybose, siekiant palengvinti bendradarbiavimą su tarptautiniais partneriais ir tarptautiniu lygmeniu nustatyti suderinamas tarpvalstybinės prieigos prie skaitmeninių įrodymų taisykles⁷⁶.

Atsižvelgiant į vis didėjančio masto išpuolius, skaitmeninių įrodymų rinkimas kuo anksčiau ir prieš pašalinant pažeidimus tebėra labai svarbus siekiant užtikrinti tyrimų sėkmę ir taip padidinti atgrasymą. Tuo tikslu teisėsaugos institucijos ir kibernetinio saugumo bendruomenė turėtų glaudžiai bendradarbiauti, kad būtų užtikrintas kolektyvinis ir visapusiškas atsakas. Be to, vykdant tyrimus reikia turėti greitą ir patikimą prieigą prie WHOIS duomenų, be kita ko, siekiant padėti nustatyti organizuotas nusikalstamas grupes, kurios nuolat piktnaudžiauja domenų vardų sistema (DNS) ir kitais interneto protokolais vykdydamos kibernetines atakas arba kitų nusikaltimų (pvz., kibernetinių aferų ar neteisėtų produktų ir paslaugų platinimo) vykdymo tikslais.

Šifravimas yra labai svarbus skaitmeniniam pasauliui, nes jis užtikrina skaitmeninių sistemų ir sandorių saugumą, taip pat padeda apsaugoti įvairias pagrindines teises, įskaitant saviraiškos laisvę, teisę privatumą ir teisę į duomenų apsaugą⁷⁷. Tačiau, jei šifravimas naudojamas nusikalstamais tikslais, nusikaltėliai taip gali paslėpti savo tapatybę ir nuslėpti savo pranešimų turinį. Savo Vienuoliktoje pažangos, padarytos kuriant tikrą veiksmingą saugumo sąjungą, ataskaitoje⁷⁸ Komisija pasiūlė šešių praktinių priemonių rinkinį, kuriuo siekiama padėti teisėsaugos ir teisminėms institucijoms, kai vykdydamos nusikalstamų veikų tyrimus jos susiduria su įrenginiuose (pvz. telefonuose ar standžiuosiuose diskuose) saugomų duomenų šifravimu, kartu užtikrinant, kad pats šifravimas nebūtų draudžiamas, ribojamas ar silpninamas. Tas problemas padės spręsti į šį priemonių rinkinį įtraukta nauja Europolo iššifravimo priemonė, kurią Komisija pradėjo naudoti 2020 m. gruodžio mėn. Europos mokymo ir švietimo elektroninių nusikaltimų srityje grupė (angl. ECTEG) yra parengusi mokymo modulius ir rengia bandomuosius mokymo kursus, kurie finansuojami policijos bendradarbiavimo, nusikalstamumo prevencijos, kovos su juo ir krizių valdymo finansinės

⁷⁵ Komisijos komunikatas „Teisingumo sistemų skaitmeninimo Europos Sąjungoje priemonių rinkinys“, COM(2020) 710 *final*, 2020 12 2.

⁷⁶ Tai visų pirma Europos Tarybos konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų (Budapešto konvencija) Antrasis papildomas protokolai, taip pat ES ir Jungtinių Valstijų susitarimas dėl tarpvalstybinės prieigos prie e. įrodymų.

⁷⁷ Komisijos komunikatas dėl ES saugumo sąjungos strategijos, COM(2020) 605 *final*, 2020 7 24; Komisijos komunikatas „Pirmoji ES saugumo sąjungos strategijos pažangos ataskaita“, COM(2020) 797 *final*, 2020 12 9.

⁷⁸ Vienuoliktoji pažangos, padarytos kuriant tikrą veiksmingą saugumo sąjungą, ataskaita, COM/2017/608 *final*, 2017 10 18.

paramos priemonės lėšomis. Šie mokymo kursai bus įtraukti į Europos policijos koledžo (CEPOL) siūlomą įprastinę mokymo programą.

Neapsiribojama paplitusiais įrenginiais – plečiasi nišinė šifruotų ryšių įrenginių, kuriuos organizuotos nusikalstamos grupės taip pat įsigyja ir naudoja, rinka. Kaip parodė neseniai surengtos operacijos „Encrochat“ ir „Sky ECC“, ES teisėsaugos institucijos turi nuolat stiprinti savo pajėgumus tvarkyti šifruotą informaciją per nusikalstamų veikų tyrimus, kartu laikydamosi taikytinų teisės nuostatų.

2020 m. gruodžio mėn. Taryba priėmė rezoliuciją⁷⁹, kuria raginama pradėti aktyvią diskusiją su technologijų sektoriumi ir sukurti tinkamą reguliavimo sistemą, kuri nacionalinėms valdžios institucijoms suteiktų galimybę veiksmingai vykdyti savo veiklos užduotis, kartu apsaugant privatumą, pagrindines teises ir ryšių saugumą. Be to, Taryba paprašė pagerinti valstybių narių ir Europos Sąjungos institucijų ir įstaigų veiklos koordinavimą. Kaip jau paskelbta Kovos su terorizmu darbotvarkėje⁸⁰, Komisija siekia rasti techninius, operacinius ir teisinius sprendimus, kuriais būtų užtikrinta teisėta prieiga prie šifruotos informacijos ir kartu išlaikytas šifravimo veiksmingumas apsaugant privatumą ir užtikrinant ryšių saugumą.

2020 m. Komisija drauge su pramonės atstovais, kriptografijos ekspertais, pilietinės visuomenės organizacijų atstovais ir kompetentingomis institucijomis surengė ekspertų konsultacijų procesą, kurio tikslas – rasti techninius sprendimus, galinčius padėti įmonėms tiksliai nustatyti seksualinės prievartos prieš vaikus atvejus elektroniniuose pranešimuose, užšifruotuose naudojant ištisinį šifravimą. Komisija remia mokslinius tyrimus, vykdomus siekiant nustatyti techninius sprendimus, kurie yra lengviausiai įgyvendinami ir kuriuos įmonės galėtų teisėtai įdiegti plačiu mastu.

Kalbant plačiau, Komisija vadovaus šiam procesui, siekdama drauge su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais išanalizuoti šiuo metu turimus pajėgumus ir metodus, kad būtų užtikrinta teisėta prieiga prie šifruotos informacijos vykdant nusikalstamų veikų tyrimus bei baudžiamąjį persekiojimą. Taikant šiuos metodus neturėtų būti susilpnintas šifravimas ar vykdomas stebėjimas be atrankos. Šia analize bus siekiama ne tik įvertinti dabartines kliūtis, bet ir numatyti tikėtiną šifravimo ir iššifravimo technologijų raidą, taip pat būtiną akademinės bendruomenės ir privačiojo sektoriaus bendradarbiavimą šioje srityje. Be to, Komisija aktyvina veiklą standartizacijos srityje, kad būtų išlaikyti pajėgumai teisėtai perimti duomenis 5G ir vėlesnių kartų tinkluose. Užbaigusi šį procesą, Komisija 2022 m. pasiūlys **sprendimą** dėl teisėtos ir tikslinės prieigos prie šifruotos informacijos vykdant nusikalstamų veikų tyrimus ir baudžiamąjį persekiojimą. Jis bus grindžiamas nuodugnia analize, kaip valstybės narės sprendžia šifravimo problemą, taip pat konsultavimosi su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais procesu, vykdytu siekiant išnagrinėti ir įvertinti konkrečias galimybes (teisines, etines ir technines).

⁷⁹ Tarybos rezoliucija dėl šifravimo „Saugumas naudojant šifravimą ir saugumas nepaisant šifravimo“, 13084/1/20 REV 1, 2020 11 24.

⁸⁰ Komisijos komunikatas „ES kovos su terorizmu darbotvarkė: numatyti, užkirsti kelią, apsaugoti, reaguoti“, COM(2020) 795 *final*, 2020 12 9.

4.2. Veiksmingos priemonės ir technologijos

Teisėsaugos institucijos dažnai neturi lėšų tinkamoms priemonėms, kurių reikia vykdant skaitmeninius tyrimus, įsigyti. Šiuo metu daugiau kaip 80 proc. nusikaltimų būdingas skaitmeninis komponentas, be to, net kai nusikaltimai yra įvykdyti ne internete, beveik visi teisėsaugos pareigūnai ir prokurorai turi žinoti pagrindinius principus, kaip tirti nusikaltimus elektroninėje erdvėje⁸¹. Kad galėtų nustatyti organizuotus nusikaltimus ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už juos, tyrėjai turi galėti nustatyti įtartina veiklą elektroninėje erdvėje, sekti nusikalstamus sandorius, susijusius su virtualiomis valiutomis, suprasti, ką rado (duomenys gali būti šifruoti arba turi būti nagrinėjami kartu su kitais duomenimis), duomenis išsaugoti ir juos naudoti teisme kaip elektroninius įrodymus.

Būtina didinti specializacijos neturinčių teisėsaugos įstaigų ir prokuratūrų pajėgumus ir gebėjimus⁸². Be to, stinga skaitmeninių tyrimų ekspertinių žinių tokiose konkrečiose srityse kaip daiktų interneto ekspertizė⁸³. Teisėsaugos ir teisminės institucijos turi turėti naujausią informaciją apie sparčiai besivystančias technologijas, kurias naudoja nusikaltėliai, ir apie jų tarpvalstybinę veiklą. Todėl reikia, kad tarp valstybių narių ir sektorių būtų koordinuojama priemonių kūrimo ir mokymo rengimo veikla tokiose srityse kaip skaitmeninė ekspertizė, atvirųjų šaltinių žvalgyba, kriptovaliutos ir tamsiojo interneto tyrimai, pvz., siekiant gauti prieigą prie forumų, kuriuose prekiaujama neteisėtomis prekėmis ir paslaugomis, ir, kai įmanoma, juos uždaryti. Be to, nacionalinės valdžios institucijos ne visada gali naudoti atvirųjų šaltinių techninius sprendimus dėl nepakankamo informuotumo apie tai, kokie sprendimai yra sukurti ir prieinami, reikalavimų ir ekspertinių žinių lygio skirtumų ir nepakankamos paramos tolesniam plėtojimui ir techninei priežiūrai. Kartu dėl nepakankamo įvairių valdžios institucijų ir valstybių narių veiklos koordinavimo kyla iniciatyvų dubliavimo pavojus. Esamų ES mechanizmų (tokių kaip EMPACT, ES agentūros, pvz., Europolas, CEPOL ir Eurojustas, specialistų tinklai, finansavimo programos, pvz., Vidaus saugumo fondas) suderinti ir tiksliniai gebėjimų ir kompetencijos stiprinimo veiksmai gali labai padėti skatinti efektyvesnę požiūrį į tyrimus elektroninėje erdvėje.

Turi būti patikimai nustatyti nusikalstamų veikų tyrimus elektroninėje erdvėje vykdančių tyrėjų poreikiai. Europolas pagal savo įgaliojimus ir ES saugumo inovacijų centras⁸⁴ turėtų koordinuoti **visapusišką technologinio atotrūkio ir poreikių skaitmeninių tyrimų srityje analizę** ir perspektyvinę ekspertizę, nes tai naudinga valdant mokslinių tyrimų, inovacijų ir technologinės plėtros programas ir politikos priemones, kuriomis prisidedama prie pajėgumų

⁸¹ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimas, pridedamas prie pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos elektroninių įrodymų baudžiamosiose bylose pateikimo ir saugojimo orderių ir pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria nustatomos teisinių atstovų skyrimo įrodymams baudžiamosiose bylose rinkti suderintos taisyklės“ (SWD/2018/118 *final*, 2018 4 17).

⁸² Žr. Komisijos komunikatą „Teisingumo užtikrinimas ES. 2021–2024 m. Europos teisėjų mokymo strategija“, COM(2020) 713 *final*, 2020 12 2, kuriame pabrėžiama, kad profesionalams reikia sudaryti sąlygas spręsti naujas užduotis.

⁸³ Prijungtų įrenginių ir su daiktų internetu susijusių duomenų kriminalistinė ekspertizė.

⁸⁴ ES vidaus saugumo inovacijų centras yra bendradarbiavimo tinklas, sukurtas siekiant paremti ES agentūrų inovacijų laboratorijų, valstybių narių, Europos Komisijos Jungtinio tyrimo centro ir kitų atitinkamų subjektų pastangas teikti naujus pažangius produktus.

stiprinimo. Svarbu, kad šį darbą remtų atitinkami subjektai ir tinklai⁸⁵. Šiuo pagrindu Europolas ir ES saugumo inovacijų centras turėtų nustatyti prioritetus mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityje, kuriuos turės patvirtinti valstybės narės⁸⁶. Siekdama pateikti aiškų teisėsaugos institucijų pajėgumams skaitmeninių tyrimų srityje remti skirtų praktinių mechanizmų ir teikiamų išteklių vaizdą ir išaiškinti susijusių subjektų funkcijas ir pareigas, iki 2021 m. pabaigos Komisija surengs konsultacijas su valstybėmis narėmis ir kitais suinteresuotaisiais subjektais ir prireikus imsis tolesnių veiksmų.

Moksliniai tyrimai ir inovacijos būtini tiek kuriant nusikalstamų veikų tyrimų technologijas, tiek kovojant su nusikaltimais, vykdomais naudojantis technologijomis. ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Horizontas 2020“ lėšomis finansuojama novatoriškų technologinių sprendimų, kuriais siekiama sustiprinti nacionalinių valdžios institucijų kovos su organizuotu nusikalstamumu pajėgumus, kūrimo veikla. Šis darbas bus dar labiau suaktyvintas pagal naują programą „Europos horizontas“, kurios lėšomis bus finansuojami projektai, kuriais siekiama tobulinti apibendrintą žvalgybos informaciją apie organizuotą nusikalstamumą, kurti priemones, rengti mokymo programas ir stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą.

Komisija supaprastins **prieigą prie aukštos kokybės duomenų rinkinių, kurių reikia kuriant tyrimo priemones**, įskaitant dirbtinio intelekto sistemas, atitinkančias teisėsaugos institucijų poreikius nusikalstamų veikų tyrimų srityje, pvz., skirtas didelio kiekio duomenų analizei ar tamsiojo interneto tyrimams. Tuo tikslu Komisija pagal Skaitmeninę programą remis veiklą, kuria siekiama sukurti Europos saugumo duomenų erdvę⁸⁷, kuri bus labai svarbi kuriant teisėsaugos institucijoms skirtas priemones, mokant jomis naudotis ir jas vertinant ir kuria bus prisidėta prie Europos duomenų strategijos įgyvendinimo, visapusiškai gerbiant pagrindines teises. Be to, Komisija remis valstybių narių pastangas įgyvendinti bandomuosius projektus, susijusius su dirbtinio intelekto⁸⁸ sprendimais, kurie padėtų skatinti teisėsaugos bendruomenę diegti ir naudoti inovacijas. Teisėsaugos institucijos, pramonė ir akademinė bendruomenė turėtų bendradarbiauti tinkle, kuris yra remiamas ES lėšomis, **kad būtų kuriamos ES teisėsaugos poreikius atitinkančios priemonės ir sprendimai ES**

⁸⁵ ENFSI, ENLETS, i-LEAD, ILEAnet.

⁸⁶ Konsultacijoms su valstybėmis narėmis būtų pasirinkta Europolo koordinavimo taryba ir ES kovos su kibernetiniais nusikaltimais darbo grupė (angl. EUCTF), kurią sudaro ES teisėsaugos institucijų kovos su kibernetiniais nusikaltimais skyrių vadovai.

⁸⁷ Skaitmeninės programos 2021–2022 m. darbo programoje numatyta veikla, kuria siekiama nustatyti saugumo inovacijoms skirtą sujungtos duomenų valdymo struktūros pagrindą, finansuojant Europos inovacijoms skirtos saugumo duomenų erdvės nacionalinių elementų kūrimo veiklą. Taip būtų galima vykdyti inovacijų ir technologinės plėtros veiklą, sukuriant ES masto ekosistemą, skirtą keistis teisėsaugos ir saugumo srityje naudojamų dirbtinio intelekto priemonių algoritmais, juos plėtoti, bandyti, rengti mokymą ir juos tvirtinti, remiantis įvairių rūšių duomenų rinkiniais, įskaitant pseudooperatyvinius ir anoniminius duomenis, kaip nustatyta Europos duomenų strategijoje (Komisijos komunikatas dėl Europos duomenų strategijos, COM/2020/66 *final*, 2020 2 19). 2022 m. I ketvirtį bus paskelbtas kvietimas teikti pasiūlymus, kuriame dalyvaus bent šešios teisėsaugos institucijos ir dvi įmonės. Pagal jį numatoma skirti 5–10 mln. EUR paramą dotacijos pavidalu, taikant 50 proc. bendro finansavimo reikalavimą.

⁸⁸ Pagal iniciatyvą dėl dirbtinio intelekto, pasiūlytą Komisijos baltojoje knygoje dėl dirbtinio intelekto, COM(2020) 65 *final*, 2020 2 19).

lygmeniu⁸⁹, taip remiant Europolo veiklą, susijusią su paslaugų ir techninių sprendimų teikimu ES teisėsaugos institucijoms. Šis tinklas turėtų užtikrinti programos „Europos horizontas“ ir Vidaus saugumo fondo projektų tvarumą ir remti Europolo pastangas šioje srityje.

Tinklas turėtų per Europolą teisėsaugos institucijoms nemokamai teikti savo veiklos rezultatus ir nuolat tobulinti esamus sprendimus. Tuo tikslu Europolas turėtų tapti vieno langelio principu veikiančiu centru, nacionalinėms teisėsaugos institucijoms suteikiančiu prieigą prie priemonių ir paslaugų, pvz., kenkimo programinės įrangos analizės.

4.3. Geresnės galimybės įgyti įgūdžių, žinių ir darbo patirties

Nors daugumos tyrimų pagrindą sudaro moksliniai tyrimai ir skaitmeninių įrodymų analizė, reikiamo lygio būtinų įgūdžių baudžiamojo proceso, taktikos ir skaitmeninių tyrimų ar skaitmeninės ekspertizės metodų srityje kai kuriose valstybėse narėse nėra, o daugumoje valstybių narių jie turi būti išplėsti ir sustiprinti. Be to, galimybė įgyti pažangios darbo patirties konkrečiose srityse, pavyzdžiui, daiktų interneto ekspertizės srityje, kai kurioms valstybėms narėms tebėra problema.

Mokymo rengimo veikla turėtų būti grindžiama skaitmeniniams tyrimams atlikti reikiamų įgūdžių ir susijusių profesinių profilių (pvz., duomenų analitiko, interneto tyrimų ar skaitmeninės ekspertizės specialisto) apibrėžtimi. Šiuo tikslu Europolas ir CEPOL turėtų bendradarbiaudami su valstybėmis narėmis⁹⁰ apibrėžti ir periodiškai atnaujinti **mokymo kompetencijos sistemą**. Šiuo pagrindu Komisija turėtų remti mokymo medžiagos rengimo veiklą per Europos mokymo ir švietimo elektroninių nusikaltimų srityje grupę (angl. ECTEG), taip pat remti mokymo rengimo veiklą nacionaliniu lygmeniu, pasitelkiant turimas priemones⁹¹.

CEPOL ir Europos teisėjų mokymo tinklas (ETMT) turėtų reguliariai atlikti mokymo poreikių vertinimą ir atitinkamai nustatyti mokymo rengimo prioritetus, be kita ko, kad būtų toliau stiprinama bendroji skaitmeninė teisėsaugos ir teisminių institucijų kompetencija. Remdamasi mokymo kompetencijos sistema, CEPOL taip pat turėtų glaudžiai bendradarbiauti su specialistais⁹² ir valstybėmis narėmis, kad būtų sukurtos **skaitmeninių tyrimų specialistų sertifikavimo ir (arba) akreditavimo sistemos**. Tokios sistemos leistų 1) padidinti specialistų, gebančių mokyti konkrečiose srityse, skaičių, 2) palengvinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą, nes sertifikavimas arba akreditavimas suteiktų garantijų, susijusių su

⁸⁹ Šiuo tikslu Europos Komisija, pavyzdžiui, pagal Policijos bendradarbiavimo, nusikalstamumo prevencijos, kovos su juo ir krizių valdymo finansinės paramos priemonės 2020 m. metinę darbo programą finansuoja Europos kovos su kibernetiniais nusikaltimais technologijų plėtojimo asociaciją (<https://www.eactda.eu/>).

⁹⁰ Per Europos Sąjungos kovos su kibernetiniais nusikaltimais darbo grupę, kuri buvo įsteigta 2010 m. ir kurią sudaro nacionalinių teisėsaugos institucijų kovos su kibernetiniais nusikaltimais skyrių vadovai iš įvairių valstybių narių ir Europolo, Europos Komisijos bei Eurojusto atstovai, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-cybercrime-centre-ec3/euctf>.

⁹¹ Pvz., Vidaus saugumo fondą ir Techninės paramos priemonę.

⁹² Įgyvendindama visuotinio kibernetinių nusikaltimų tyrėjų ir prokurorų sertifikavimo projektą (<https://www.ecteg.eu/running/gcc/>), Europos mokymo ir švietimo elektroninių nusikaltimų srityje grupė jau atliko gana didelį darbą šioje srityje.

įrodymų rinkimu ir tvarkymu, taip užtikrinant įrodymų priimtinumą ir kitoms jurisdikcijoms priklausančiuose teismuose, ir 3) palengvinti specializuotų tyrėjų nustatymo procesą.

Atliekant skaitmeninius tyrimus gali prireikti ekspertinių žinių, kurių ES stinga, pvz., apie kriptovaliutas, išpirkos reikalavimo programinę įrangą⁹³ ar tamsiojo interneto tyrimus. Valstybės narės turėtų nustatyti ekspertus, įgijusius pažangių įgūdžių šiose srityse, kad galėtų viena kitą paremti per operacijas, kurias vykdant reikia turėti tokių ekspertinių žinių. Komisija parems Europolo pastangas sukurti ir įdiegti mechanizmus, kuriuos taikant būtų užtikrinama, kad valstybių narių valdžios institucijos ir ekspertai turėtų tinkamų paskatų būti ekspertų grupės nariais.

Pagrindiniai veiksmai

Komisija:

- išanalizuos ir bendrais bruožais apibrėš teisėsaugos ir teisminės institucijoms skirtus **duomenų saugojimo** metodus bei sprendimus ir iki 2021 m. birželio mėn. pabaigos šiuo klausimu surengs konsultacijas su valstybėmis narėmis;
- pasiūlys sprendimą, kaip užtikrinti teisėsaugos institucijų teisėtą ir tikslinę prieigą prie **šifruotos informacijos** vykdant nusikalstamų veikų tyrimus. Šis metodas turėtų būti grindžiamas išsamia apžvalga, kaip valstybės narės sprendžia šifravimo klausimą, ir konsultavimusi su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais siekiant išnagrinėti ir įvertinti konkrečias galimybes;
- skatins ir palengvins visapusišką ir greitą **valstybių narių dalyvavimą Skaitmeninio keitimosi e. įrodymais sistemoje (eEDES)**;
- per savo Jungtinį tyrimų centrą sukurs stebėsenos priemonę, kuria naudojantis bus renkama žvalgybos informacija apie neteisėtą veiklą **tamsiajame internete**;
- remis **mokymo modulių ir medžiagos rengimo veiklą** ir CEPOL, ETMT bei nacionalinių mokymo institucijų vykdomą mokymo veiklą.

Europolas raginamas:

- koordinuoti **visapusišką** technologinio atotrūkio ir poreikių skaitmeninių tyrimų srityje **analizę**;
- sukurti **priemonių saugyklą**, kad teisėsaugos institucijos galėtų nustatyti pažangiausius sprendimus ir su jais susipažinti;
- sukurti ir tvarkyti **specialistų, gebančių atlikti tyrimus ir ekspertizę** specialiose srityse, pvz., susijusiose su daiktų internetu ar kriptovaliutomis, duomenų bazę.

CEPOL raginama:

- sukurti skaitmeninių tyrimų specialistų **sertifikavimo ir (arba) akreditavimo**

⁹³ Europolas bendradarbiavo su pramonės atstovais rengdamas projektą „Daugiau jokių išpirkų“ (angl. *No More Ransom Project*) (<https://www.nomoreransom.org/>), pagal kurį teikiamos rekomendacijos prevencijos klausimais ir iššifravimo priemonės.

sistemas;

- drauge su Europolu nustatyti ir reguliariai atnaujinti **mokymo kompetencijos sistema**.

Europos Parlamentas ir Taryba raginami:

- skubiai priimti pasiūlymus dėl elektroninių įrodymų, kad valdžios institucijoms būtų užtikrinta greita ir patikima prieiga prie **elektroninių įrodymų**.

Išvados

Šia strategija nustatomi per ateinančius penkerius metus įgyvendintini prioritetai, veiksmai ir tikslai, kad ES turėtų tvirtesnę pagrindą kovos su organizuotu nusikalstamumu srityje. Tačiau nusikalstamumas nuolat kinta, tad labai svarbu nustatyti naujas tendencijas ir greitai reaguoti į pokyčius. Sąjunga ir jos valstybės narės turi užbėgti nusikalstamoms grupėms už akių.

Todėl atėjo laikas aktyviau įgyvendinti Sąjungos kolektyvinius veiksmus kovos su organizuotu nusikalstamumu srityje: stiprinti esamas priemones, kuriomis remiamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas (įskaitant bendradarbiavimą per agentūras, veikiančias teisingumo ir vidaus reikalų srityje), kovoti su prioritetinėmis nusikalstamumo rūšimis ir žlugdyti už jų slypinčių struktūrų veiklą, imtis griežtų priemonių, nukreiptų prieš nusikaltėlių lėšas ir nusikaltėlių taikomus įsiskverbimo į ekonomiką metodus, taip pat spręsti problemas, susijusias su tuo, kad nusikaltėliai naudoja naujomis technologijomis. Tačiau bet kokie teisės aktai naudingi tik tiek, kiek pavyksta juos įgyvendinti. Todėl svarbu, kad valstybės narės ES priemonės įgyvendintų visapusiškai ir tinkamai. Komisija toliau vykdys savo funkcijas, remis valstybes nares, toliau joms teiks gaires ir bus pasirengusi greitai imtis veiksmų ES teisės pažeidimų atveju.

Vietoje veikiančios valdžios institucijos turi turėti galimybę naudoti esamas priemones visu pajėgumu, kad būtų žlugdoma nusikalstamų organizacijų nusikalstama veikla ir veiklos modelis. Norint šį tikslą pasiekti, kartu su šioje strategijoje numatytomis priemonėmis turi būti sukurta nauja tvarka, pagal kurią teisėsaugos ir teisminės institucijos, vykdydamos organizuoto nusikalstamumo atvejų tyrimus, sistemingai tikrintų galimas tarpvalstybines ir tarptautines sąsajas. Šį tikslą gali padėti pasiekti teisėsaugos pareigūnų, prokurorų ir teisėjų mainai, be kita ko, su trečiosiomis šalimis, taip pat tolesnio mokymo galimybės.

Komisija yra įsipareigojusi atlikti savo vaidmenį šioje atnaujintoje kovoje su organizuotu nusikalstamumu ir ragina Europos Parlamentą bei Tarybą prisijungti prie šių bendrų pastangų, nes tai būtina siekiant užtikrinti saugumą ES, apsaugoti Europos ekonomiką ir užtikrinti teisinę valstybę bei pagrindines teises.